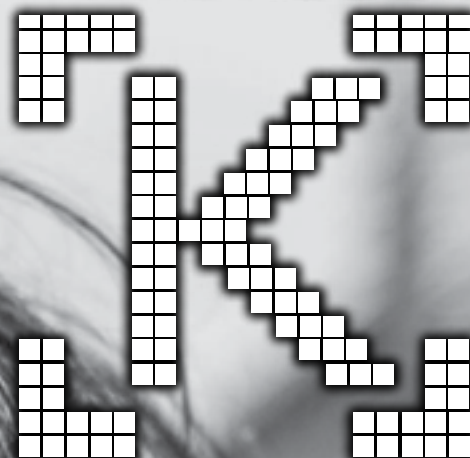

MAI/2014

GATEMAGASINET KLAR

Tilstedeværelse • Toleranse • Ydmykhet

PRIS KR. 100,- HVORAV KR. 50,- TIL SELGER

TEMA: SOLIDARITET

Innhold GM KLAR mai/2014: Solidaritet

6-9

DET ER DE FRIVILLIGE

- som ER Røde Kors.
Møt Nanna Thune!

10-13

SKAL RO TIL SHETLAND

- og tilbake!
Ragnar Thorseth gir seg ikke.

16-19

UNG OG RADIKAL

Kjell Nupen anno 1976

22-23

OM Å MISTE SEG SELV I OMSORG FOR ANDRE

Det kan ta år før man skjønner
at man mister seg selv, sier
Eva Norbakk på ARA

38-39

FORVENTNINGER TIL ET MENNESKE

- er en tillitserklæring,
hevder Harald Furre

SIDE	INNHold
6	Røde Kors
10	Ragnar Thorseth
14	Nasjonal - etelleranna
15	Emanuelsen og Bergstøl
16	Kjell Nupen - anno 1976
19	Mai Lynn - en kortnovelle av Terje Dragseth
21	Filovoffen
22	Eva Nordbakk fra ARA
25	Barnesamtalen jeg droppet
26	5 på gaten
28	Per Sivle
30	Vi alkoholikere - Arvid Bergstøl
34	Åpenhet fjerner skam og tabuer
36	Klars muntre sider
38	Harald Furre
42	Matbloggeren: Pasta
44	Førstereis VI
46	Boksidene

LEDER

Det er mai, våren er her, arbeidernes frihetsdag feires, og i tillegg feirer vi grunnlovsdagen, som i år fyller 200 år. Det er vanskelig å legge temaet for dette nummeret til noe annet enn ”Solidaritet”.

1.mai-feiringen har utspilt sin rolle, hetes det. Jeg er helt uenig. Verden er full av konflikter med dertil fatigdom og undertrykking av kvinner, menn og barn. Arbeidernes frihetsdag handler om nettopp solidaritet med de som sliter og lider under urett Og selv om vi i Norden har det rimelig trygt og godt, så må vi fremdeles evne å se videre utover.

Du må ikke tåle så inderlig vel, den urett som ikke rammer deg selv, skriver Arnulf Øverland. Og det er det solidaritet handler om. Å inkludere alle, uavhengig av rase, religion og kultur, som sliter eller på noen måte undertrykkes av regimer eller terrororganisasjoner.

I Norge feiere vi denne måneden at det er 200 år siden vi fikk vår grunnlov. En grunnlov som fastslår likeverd mellom menneske, allmenn stemmerett og rett til å tro på Gud, slik en selv oppfatter Ham, eller å la være å tro.

Denne retten, eller disse rettighetene har ikke kommet av seg selv. De er kjempet frem av modige menn og kvinner. I dagens samfunn må vi gjøre alt for å beholde grunnloven og

få utvidet og dekket inn mangler og feil. Vi lever i et demokrati der alle har likeverdig rett til å stemme inn sine folkevalgte. Vi har rett til å ytre oss undertryktingsfrihetens sterke vern. Andre steder knebles folk til taushet.

Tyranniet får det imidlertid vanskeligere og vanskeligere med å få de undertrykte til å tie. Med Internettet har hele verden fått sin talerstol. For nordmenn og andre i den rike delen av verden, betyr det at absolutt alle får delt ut sine meninger om det meste. Mye av frustrasjonen fra å ikke nå frem med det innestengte fjernes. Dermed blir også den mentale helsen bedre.

Diktatur forsøker å kneble sitt folk gjennom å forby bruk av Facebook, Twitter og andre sosiale medier. Likevel når de fleste ut med sitt budskap. Solidaritet er å vise empati, sympati og omtanke med alle som sliter. Så må vi passe oss for at våre bidrag ikke blir gitt i et oven-fra-og-ned motiv. Men at vår støtte er fundamentert på likeverd.

Vi har ofte en tendens til det: Støtte de som vi anser som mindre enn oss selv. Bruker vårt bidrag til å heve oss over de som sliter. På godt sørlandsk heter det vel ”å være nådig”. Det betyr vel at vi støtter mennesker som i våre øyne er mindre resurssterke enn oss selv, men når de kommer på fote, så føler vi oss krenket og bruker deres tidligere nederlag mot dem.

Dette er en form for solidaritet som ingen har bruk for!

I dette nummeret vil vi ære vår store, avdøde kunstner, Kjell Nupen, ved å trykke et ungdomsintervju, gjort av en annen stor sørlending, Gunvald Opstad. Portrettet ble gjort da Opstad jobbet i Fædrelandsvennen, men vi har fått plukket de ut av boken ”Sørlendinger og andre folk”.

Med opprinnelse fra Fosnavåg, Herøy kommune på Sunnmøre, ble jeg også fristet til å ta med en annen berømt. Min sambygding, Ragnar Thorseth. Han er ikke kjent for sine kunstneriske evner, men for å gjennomføre eventyrlige bragder. 67 år gammel vil han ikke bare gjenta bragden fra å ro fra Måløy til Shetland, han vil også ro tilbake. Dette vil bli

en bragd i seg selv, men enda større blir det når vi vet at Ragnar har måttet bygge seg opp totalt etter å været utsatt for en rideulykke for noen år siden.

”Jeg overlevde å få en hest ramlende over meg”, sier han ironisk. Hans erfaringer fra å falle fra toppen for så reise seg igjen, kan være et eksempel for mange.

For noen uker siden ble jeg invitert til LO Kristiansand&Omegns årsmøte for å fortelle om Gatemagasinet Klar. Etter å ha formidlet hvor skjørt dette tiltaket er, og hvor mye det bidrar til rehabilitering og støtte til en utsatt gruppe, også til landsdelen, næringslivet og befolkningen, gikk jeg derfra med kr 10 000 i støtte. I tillegg fikk jeg med meg flere av deltakernes løfter om at de skulle bringe våre behov for støtte, både økonomisk og ”Innivarmen” til sine bedriftsledere.

Dette er også solidaritet, ikke bare med selgerne, men med hvert enkelt lokalsamfunn. Vi trenger å bygge opp oss selv for bedre å kunne være noe for andre.

Mange av selgerne forsvinner plutselig. Uten jeg har noen som helst oversikt over hvor de blir av. Stor var min glede da jeg underviste pasienter og ansatte ved Loland behandlingssenter noen timer. Da kom en av dem som forsvant ca tre måneder tidligere inn og ga meg en kjempeklem. Han la seg inn to måneder tidligere, og hadde sin individuelle plan klar. Et svært langsiktig behandlingsopplegg, som han er fast bestemt på å gjennomføre.

Dette skjer oftere enn hva leserne har mulighet til å få innsikt i. Men det er en rekkefølge av dette tiltaket som både enkeltpersoner og bedrifter bør tenke over.

Vi skal være her så lenge vi makter. Men hvor lenge er avhengig av hvilke solidaritet lokalmiljøene i Agder viser tiltaket.

Oddmund Harsvik

KAOSETS REPETISJONER:

Det er ikke lett å bare skulle gjøre rett. Men lettere enn å rette feil på feil

Du kan ikke seile uten å kunne sette seil. Men du skal bare prøve selv om du seiler feil.

Men lær, ja lær. Du vet, du vet hva det er som er rett

Du triller fra stammen for at du vil ha fred du ruller fra stammen for å gi stammen et sted. Et sted for fred, for fred.

Sett seil, sett seil. Du vet at du kan. Men det kan bli feil å seile båten på land

Samme feil på feil. Lær, ikke vær steil. Lytt til den som har vett. Gjør rett, rett, rett. Jo. Det er lett. Lettere enn å rette opp feil på feil på feil på feil kan bli rett!

o.h

EIT MENNESKE

Eg møtte eit menneske i dag. Men det gjer vi da alle saman, møter menneskje av ulike slag, kvar einaste dag, tenkjer du.

Og du tenkjer sjølvsagt rett. Vi møter menneskje kvar einaste i dag. Men han eg møtte i dag var av eit anna slag

Han såg meg ikkje berre med auga sine, men med øyrene og hjarta sitt og Han såg meg slik eg ikkje er blitt sett. Han såg meg slik at eg kjende meg verd.

Eit slikt menneske trefte eg i dag, eit menneske som såg meg som den einaste av mitt slag. For ein vakker dag.

o.h

Vi ødlyder nøden –
ingen andre.
Røde Kors tar de
svakestes parti og er
uavhengig i forhold til
andre organisasjoner
og myndigheter.

”

Våre 300 frivillige gjør en formidabel innsats både overfor grupper og enkeltpersoner. Vi bruker også barn som ressursgrupper. De lærer førstehjelp, friluftsliv og humanitære verdier. Barn helt ned i første klasse samles her. De deles inn etter alder og får innføring i livreddende førstehjelp. Du vet barn har super klisterhjerter.”

Nanna Thune

”

I Russland feires Putin som frelser og helt. Jeg synes det her helt makabert. Vi bor ikke i en lett verden, men vi mener at nøytralitet og humanitet er en eneste vei. Respekt for hverandre – toleranse og humanitær dialog kan gi positive resultater.”

Nanna Thune

RØDEKORS

SOLIDARITET MED DE SVAKESTE

Det er de frivillige som er Røde Kors – de som hjelper mennesker uten å forlange noe igjen. Deres innsats uvurderlig og er tuftet på grunnleggende respekt for enkeltmennesket.

Tekst: Leif Strøm Foto: Tor Erik Schrøder

- Du skulle ikke snakke med meg, sier **Nanna Thune** beskjedent, jeg bare koordinerer de frivillige – det er de som gjør hele jobben og virkelig er Røde Kors. Hun viser oss en forsamling med godt voksne damer i naborommet som er samlet over en kopp kaffe og munter prat. Se på den gjengen, sier hun, her sitter det flere hundre år med frivillig innsats for Røde Kors.

Vi tar en liten sjekk og finner ut at den eldste har vært medlem og frivillig siden 1947!

Vi har vel 300 frivillige i Kristiansand

og kunne trenge flere. Disse tar på seg alt fra hjelpekorps, besøkstjeneste, nettverksarbeide for tidligere innsatte, rusmisbrukere og psykisk syke. De arbeider også mot vold og innsats mot barn og unge. Likevel er det ikke nok. Det er vanskelig å rekke rundt til alle ensomme, innsatte i fengslene og barn som ikke har det så greit i hverdagen. Nye flyktninger trenger også en norsk venn i sitt nye hjemland.

SVALBARD – ET DRØMHESTED

Nanna Thune kommer opprinnelig fra Drammen, men har vokst opp i Kjos Hageby utenfor Kristiansand. Hun var

medlem av URK – Ungdommens Røde Kors – allerede som tiåring. Hun har jobbet i kulturetaten i kommunen og ett år i Kreftforeningen. Etter et besøk på Svalbard fikk hun lyst til å bo der en periode. Hun og mannen flyttet opp og ble der i tre år. Etter en vikarjobb i posten ble hun ansvarlig for AOF opplæring på Svalbard. Det var alle slags kurs både for firmaer og enkeltpersoner. Dette var en virksomhet som hadde ligget nede en stund da hun overtok og fikk det til å blomstre. Nanna trivdes utrolig godt på Svalbard.

RØDE KORS KALLER

- Ja, det var et fantastisk sted å bo. Før dette hadde jeg vært engasjert i et storbyprosjekt for Røde Kors. Det gikk ut på å utrede mulighetene for å etablere frivillighets koordinatore i de store byene i Norge. Dette ble godtatt på landsmøtet i 2001. Etter at hun vendte hjem ble hun tilbudt fast jobb som ansvarlig for opplæringen på Svalbard som hjemmekontor i Kr.sand, men hun valgte å si opp for å bli koordinator i Kristiansand Røde Kors. Hun så det som en viktig oppgave å koordinere og materialisere Røde Kors sine verdier i byen. Det vil si å bistå mennesker som har behov – å koble opp disse til frivillige som har lyst og ressurser til å gjøre noe for andre.

BARNA ER VIKTIGE

- Våre 300 frivillige gjør en formidabel innsats både overfor grupper og enkel-mennesker. Vi bruker også barn som ressursgrupper. De lærer førstehjelp, friluftsliv og humanitære verdier. Barn helt ned i første klasse samles her. De deles inn etter alder og får innføring i livreddende førstehjelp. Du vet barn har super klisterhjerner. Alle kan lære selv om de ikke alltid kan utføre redningstjenesten selv. Da kan de instruere foreldrene og andre voksne til å utføre den. Brannskader, forfrysninger og oppliving står på programmet, og det er utrolig hvor flike ungene er til å lære.

- Barn ser også på TV og opplever dermed krigssituasjoner de neppe forstår rekkevidden av. Mange opplever dette sterkt, og snakker om det. Vi forsøker å forklare hva som skjer og sette det i en sammenheng. Samtidig forklarer vi at det finnes regler som må følges også i krig. Vi forteller at det også er mange som arbeider for fred og nøytralitet. At Røde Kors alltid hjelper de som lider – uansett hvilken side de står på. At jo flere som synes krig er galt – desto større blir håpet om at vi kan opp-nå fred.

INGEN VINNERE I KRIG

- Jeg mener det er viktig å begynne med barna. Det er der håpet ligger. Når flere og flere lærer hvordan man bør oppføre seg og ta avstand fra krig er det håp. Alternativet – å gi opp – finnes ikke. Når vi ser på tiden fra da Berlinmuren falt har ikkevolden spredt seg i Europa. Fra å være en krutt tønne som har ført til mange kriger lever vi nå i fred her i vår del av verden. Demokratier med frie valg har en tendens til å opprettholde fred med hverandre. Det er diktaturene som sliter. Det å kneble den frie pressen fører ingenting godt med seg. Vi ser det i land etter land hvordan folket reiser seg og vil ha frihet.

- I Russland feires Putin som frelser og helt. Jeg synes det her helt makabert. Vi bor ikke i en lett verden, men vi mener at nøytralitet og humanitet er en eneste veien. Respekt for hverandre – toleranse og humanitær dialog kan gi positive resultater.

RESPEKT FOR ANDRE

- De fleste uroligheter oppstår når intoleranse får utvikle seg. Når oppfatningen av at "jeg er bedre enn deg" og at "min tro er den eneste rette," eller "min virkelighet er bedre enn din" og alt dette går over i vold – da har alle tapt. Krig har

aldri løst noen problemer. Det er alltid tapere – på begge sider. Aggresjon og hevn kan føles godt mens det foregår, men etterpå? Bare tenk på deg selv når du skjeller ut en person så har du det ikke godt etterpå. Når du føler at du har gått over streken vil din dårlige samvittighet plage deg helt til du får gjort opp.

GJØRE GODT FOR ANDRE

- Her i Røde Kors har vi så mange mennesker som gjennom frivillig innsats bidrar for å bistå andre. Det kjennes bedre. Når vi begynner med barna og får dem til å gjøre positive ting for andre – da blir verden sakte litt bedre. Når folk over hele verden ser Røde Kors tegnet eller Røde halvmåne så vet de at her kan de få hjelp – her finnes nøytrale mennesker som ikke gjør forskjell på venn og fiende. De ser deg som menneske uansett.

- Ingen av de frivillige får noen form for kompensasjon – de betaler til og med bussbilletten selv. Pengene vi får inn til lokalforeningen via medlemskontingent, lotteri/vaffelsalg og sponing mm går til utstyr og til å dekke kostnader slik at vi kan bistå andre i Kristiansand. Vi er til stede på mange arrangementer som sanitetspersonell – på Startkamper, Terreng-karusellen, på Hovden og mange andre steder. Alt vi gjør er gratis for den som får hjelp - enten det er leksehjelp, besøkstjeneste eller førstehjelp. Innsamlede midler til aksjoner som Syria, Fillipinene, Haiti mm kanaliseres via internasjonale Røde Kors direkte til nødstette

- 8. mai har vi den internasjonale Røde Kors dagen. Vi vil ha en markering på nærmeste lørdag (10 mai) men 8 mai vil Jan Gustav Johansens Big Band spille i Domirken – til inntekt for oss. Det setter vi stor pris på.

EKSEMPLER PÅ AKTIVITETER I KRISTIANSAND RØDE KORS 2014:

Aktiviteter for kreftsyke barn * Flere aktivitetsgrupper * Barnebasen for nyankomne innvandrere kvinner med barn 2-4 år. * BARK – Barnas røde kors * Bark krisesenter * Besøkstjeneste * Flyktningeguide * Hjelpekorpsset * JOA – jenter og aktivitet * Leksehjelp på Kongsgård skole og Kvadraturen videregående skole * Nabotreff Justvik * Norsk trening * Pusterom Bragdøya *Pusterom Kjøkkenet* Røde Kors ungdom * RØFF – førstehjelp for ungdom * Sunshine samarbeid om mestring for unge.*Vitnestøtte *Visitor* Arbeidsgruppa- inntektsgivende aktiviteter*

Vil du vite mer – eller kanskje bli medlem – gå til www.rodekors.no/lokalforeninger Eller send epost til: koordinator@kristiansand.redcross.no

”Ragnar Thorseth er en norsk eventyrer og forfatter fra Herøy på Sunnmøre. Ragnar Thorset ble kjent som eventyrer etter flere dristige turer i mindre båter. I 1969 rodde han som første mann alene fra Måløy til Lerwick på Shetland”.

Det er slik han er kjent over hele verden. Han har hilst på Kong Olav, på Fidel Castro og mange, mange flere. Jeg kjenner ham som en rivende kjekk gutt og ung mann fra skoletiden i Fosnavåg. Et av mine beste minner er da Ragnar og jeg nesten ble tatt for røyking utenfor nødutgangen til gymsalen. Vakthavende lærer var nesten fremme da vi oppdaget ham, begge puttet hånden som holdt røyken i bukselomma. - Røyker dere? Det kommer røyk her fra, fastslo læreren. Nei, svarte Ragnar. Det er frostrøyk. Vi slapp unna, men jeg brant et stort hull i bukselomma.

Ragnar er tre år eldre enn meg. Men han tok et år på sildefiske, før han tok realskolen. Så han gikk i andre real da jeg gikk framhaldskolen. Jeg husker godt siste gang vi møttes. Jeg skulle gå om bord i Koralen, 14,5 år gammel. En moderne linebåt som skulle på en seks måneders tur på grønlandsfiske. Ragnar skulle ombord på en sildebåt til islandfiske. Vi traff hverandre tilfeldig på gata på Ålesund, og ble gående to-tre timer og småprate før vi gikk hvert til vårt. Hans liv er etterhvert blitt viden kjent for hans prestasjoner. Mitt er blitt kjent blant en snever krets for min alkoholisme, og min vei ut.

Nå vil Ragnar Thorseth igjen møte utfordringer. Han vil ikke bare gjenta debutprestasjonen fra sitt eventyrerliv, men han dobler, 67 år gammel. Nå ror han ikke bare til Shetland, men tur-retur. Undertegnede, med hele stiftelsen og brukerne i ryggen, ønsker ham all mulig lykke. Ragnar Thorseth er fremdeles et forbilde!

Oddmund Harsvik

EG SKAL RO TIL SHETLAND OG TILBAKE

Ragnar Thorseth (66) har vore ute ei stormnatt før. Ja, relativt mange faktisk. Men er han i stand til å overgå bragda han gjorde som 21-åring?

Tekst: Josefine Spiro Foto: Hallgeir Vågenes/VG/NTB scanpix

- Den er til robåten.

Ragnar Thorseth (66) står utanfor garasjen sin i Thorsethøgda, bøygd over pappøskja med adressa hans klistra på framsida. Han riv av tapen og trekkjer ut den tome trekassa.

- Eg skal jo ha radio og to lensepumper. Til saman pumpar dei 400 liter vatn i minuttet, seier Ragnar.

Det glitrar litt i panna hans, og nakne tær kikar ut av dei velbrukte sandalane. I mars månad.

- Eg går i sandalar heile året, seier han, i det vi beveger oss gjennom ytterdøra og forbi den svarte, tunge romaskinen på stovegolvet.

- På den svir eg av 500 kaloriar på ein time, og trenar 2,5 timar effektiv roing kvar einaste dag, seier 66-åringen, før han kommenterer varmen i stova og tek av seg på overkroppen.

Intervjuet kan ikkje byrje enno. Han må først få av garde den e-posten til Harald Stanghelle i Aftenposten.

- Eg er veldig opptatt for tida. Finansiering, bestilling av utstyr, og ikkje minst kontakt med journalistar, seier Ragnar medan han opnar eit Word-dokument med ei pressemelding til mellom anna Aftenposten.

Det er ikkje rart pressa er interessert.

Ragnar har nemleg sett føre seg å gjere det som har vore ein draum heilt sidan han rodde åleine frå Måløy til Lerwick på Shetland sommaren 1969, 21 år gammal. Men denne gongen har han tenkt å ro heim igjen også.

«**Mykje folk var** på plass i hamneområdet då herøyværingen kom roande dei siste lange metrane inn til land. Folk nærast kasta seg over mann og båt, drog færingen på land med Thorseth sitjande på tofta. Deretter bar den store folkemengda båten ein rundtur i Lerwick til stormande jubel for rohelten frå Herøy» (frå Folk og Fortid 2009/Per Moltu).

- Eg hadde egentleg tenkt å ro heim igjen også, men so vart det slik ein enorm suksess å kome til Shetland. Og pengar hadde eg ikkje. Eg budde gratis på velferdssenteret i Lerwick. Men so ringte NRK og spurde om eg kunne delta på eit direktesendt TV-program. Dei skulle betale billettane mine heim, og gi meg eit lite honorar, og då takka eg ja. Eg fekk ein fiskebåt til å ta med seg færingen heim til Herøy, fortel Ragnar.

Men draumen om ein ny rotur til Shetland har alltid vore der, og no har eventyraren bestemt seg.

- Datoen for avreisa er enno ikkje bestemt, men det blir ein gong i juni neste år, seier han.

Ragnar Thorseth er sett på som ein av Noreg sine fremste ekspedisjonsfararar og eventyrarar, og det heile byrja med roturen for 45 år sidan. 21-åringen brukte 10 døgn bak årane i den 15 fot store færingen, og etter å ha blitt motatt med ellevill jubel på kaia i Lerwick, fekk han møte dronning Elisabeth av England og gemalen Prince Philip.

I tiåra som følgde, auka Ragnar lista med gjennomførte eventyrprosjekt. Han har vore på snøscooterekspedisjon over isen til Nordpolen og på jordomsegling med «Saga Siglar». Mellom anna. Men draumen om å ro tilbake til Shetland og heim igjen vart verande ein draum, og den 13. august i år 2000, såg den ut til å

gå tapt for alvor.

- Eg fekk ein hest i hovudet og låg livstrugande skadd på St. Olavs Hospital i Trondheim i fleire veker. Vel heim kom eg lam og på båre, og eks-kona mi, Kari, gjorde ein fantastisk jobb med å få meg på beina igjen, seier Ragnar.

Først to år seinare kom den endelige domen. Eventyraren var blitt 100 prosent arbeidsufør og 70 prosent medisinsk invalid.

- Men det er eg ikkje lenger. Det vil seie – 70 prosent medisinsk invalid er eg kanskje, for hypofysen min er øydelagd etter skaden eg fekk, so eg går på ein masse medisinar kvar einaste dag. Eg hadde neppe klart meg utan dei, men

«Det viktigaste er ikkje å nå målet, men å vere undervegs», avsluttar Ragnar, før han set seg på roapparatet i stova og gjev laus på dagens andre treningsetappe.

eg skal halde fram å ta dei. Og så har eg vore på St. Olavs hospital og fått sjekka hjartet mitt. Dei kunne ikkje gje nokon garanti, men det var berre å setje i gang å ro, fortel Ragnar.

Men vil psyken halde?

- Eg har ei såkalla bipolar liding, men eg tar medisiner mot det og ligg nok litt på pluss-sida, held han fram.

Vi blir avbrotne. Ei ung, smilande kvinne med asiatisk utsjånad kjem inn i stova med eit fat kjeks.

- Dette er kona mi, Pen. Ho er eit fantastisk menneske, seier 67-åringen. Dei to møtte kvarandre i Thailand for tre år sidan.

- Ho ville eg gifte meg med. Det ville ho også, men på to vilkår: «Slutt å røyke og slank vekk den store magen din», sa ho. No er eg 20 kilo lettare, seier Ragnar.

Det høyrer med til historia at ekteskapet med Kari enda i skilsmisse etter 38 år, dels av personlege årsaker, dels på grunn av personlegdomsforandringane som Ragnar fekk etter hesteulukka i 2000. Likevel fekk eks-kona stor betydning for Ragnar sitt livsval om å ro til Shetland og tilbake.

I desember i fjor kom sjokkmeldinga om at Kari var funnen livlaus i vatnet på ei strand nær Pattaya i Thailand.

- Berre ein time før ho døydde hadde ho og eg ein lang samtale. Ho takka for livet med meg, og ho takka for ungane våre. Så ønskte ho meg lukke til med mi nye kone. Vi skilde lag med at vi begge følte at vi var litt glad i kvarandre. Det er den beste samtala vi har hatt sidan lenge før vi vart skilde. Ein time seinare var ho død, seier Ragnar.

Samtalen betydde mykje for han.

- Då sette eg meg ned og byrja å ten-

kje. Eg spurde meg sjølv, «Kva f... gjer du no?».

- Eg antar at folk både vil beundre meg og irritere seg over ambisjonane mine om roturen. Det har i alle fall vore slik før, seier Ragnar.

«Då planane om roturen over Nordsjøen begynte å spreie seg, var mange skeptiske. Mange såg på prosjektet som rein galskap. Redningssentralen i Stavanger meinte Thorseth burde stoppast. Det same meinte lensmannen i Florø. Men det var også dei som var positive og ville hjelpe.» (Folk og Fortid, 2000 v/Per Moltu).

- Men då gjekk det.

- Det har alltid gått.

Båten, som Ragnar skal døype «Brattholm» vert i desse dagar bygd av 77 år gamle Jakob Helset frå Bjørkedalen.

- Båten er ein tru kopi av den eg brukte i 1969, men i tillegg vert den utrusta med topp moderne navigasjons-, kommunikasjons- og redningsutstyr, og blir driven av solcellepanel. Eg får båten før påske, og han skal sjøsetjast i første halvdel av mai. Då skal eg ro til Ulsteinvik på kafé kvar dag, så lenge det er bra vær i alle fall. Eller på lengre turar, som til Måløy og rundt Svinøya, seier han.

- Så det er då den verkelege hardtrenoinga byrjar?

- Nei, den har allereie begynt. Eg er i veldig god form. Har du fått med deg at eg datt på sjøen førre veke? Eg hadde aldri overlevd det viss ikkje eg hadde vore i så god form som eg er – for eg er verkeleg i god form, byrjar Ragnar.

- Eg ror, sykklar og går mykje turar. Normalt går eg på Kiwi og handlar, og eg går ned til båten min kvar dag og skriv i dagboka mi. Men no står båten dessverre på verkstad etter ein generaltabbe av redningssentralen og Florø radio, held han fram.

Det Ragnar omtalar som ein generaltabbe er sjølvsagt knytt til ulukka han var utsett for med hobbybåten sin i Tjørvåg førre veke.

- Det var stiv kuling og to varmegrader i lufta, og eg låg og heldt meg i båten i over ein halvtime før han dreiv inn til land. Der greidde eg å kome meg på land med fortøyinga. Eg kunne ikkje gå eller stå, så eg kraup på alle fire og drog båten med meg til ein plass der eg klarte å kome meg om bord og inn. Deretter slo eg på dei to store varmeapparatane mine på til saman over 80 kilowatt, fekk av meg kleda og tok på meg ein sovepose. Eg sette føtene inntil ein av varmluftventilane, før eg vurderte situasjonen, hugsar Ragnar.

Lufta var full av sterk vind, sjøen brukte krefter på den vesle båten og slo han inn mot steinane ved land.

- Eg vurderte situasjonen slik at eg ikkje var i stand til å gå for å hente hjelp. Mobiltelefonen min, som er vasstett, verka ikkje, så eg tok fram VHF-en min og kalla opp Florø radio. Eg fortalde kva som hadde skjedd og at eg sat om bord i ein varm kabin og at båten slo mot land. Eg sa eg trengde ein slepebåt. «Treng du helikopter?» spurde dei. «Nei, eg treng ein slepebåt fort som f...», fortel Ragnar, med lett dirrande stemme.

- Vidare sa eg namnet på båten og kvar eg var. Og så sa eg at, «Eg heiter Ragnar Thorseth og har vore ute ei stormnatt før». Igjen spurde dei meg om eg hadde bruk for helikopter. «Nei, eg treng ein

slepebåt fort som f...», gjentok eg, held Ragnar fram.

Eit kvarter seinare dukka to helikopter opp på himmelen over 66-åringen.

- Og der kom tre-fire mann ut av det eine helikopteret i redningsdrakt og forlanga at eg skulle gå ut av båten. Eg sa at det ikkje kom på tale, for eg hadde det varmt og godt i kabinen, og eg ville ha eit tau i frå redningsbåten og opp i min. Nei, det kunne dei ikkje gjere så lenge eg var om bord. Eg sto der og krangla med dei i ein halvtime, seier Ragnar.

Han er godt i gang no. Orda renn ut av seg sjølv.

- «Veit du kva dette kostar»? spurde dei og peika på helikoptera. «Nei, det veit eg ikkje,» sa eg, «og det drit eg oppi, for eg sa at eg ikkje skulle ha eit helikopter. Eg sa eg skulle ha ein slepebåt!».

So kom sonen min og sa til meg at, «Pappa, ikkje bry deg om desse folkane. Kom og bli med meg, so skal eg køyre deg heim igjen, so overlet vi båten til dei.». Og så gjorde eg det, held Ragnar fram.

Vel heime etter ulukka, sit Ragnar endeleg med tørre kle og kaffikoppen i handa. Då ringjer det på døra.

- Og der stod det tre personar i svarte uniformer og huer, og dei skulle ha forklaring. Dei tok promilletest, og den var negativ. Til slutt spurte dei meg om eg var villig til å godta eit førelegg for å ha utløyst denne redningsaksjonen. Då sa eg at, «Det kan du ta deg f... på at eg ikkje gjer. Dette skal du få køyre til Høgsterett!», seier Ragnar.

Pause. Han trekkjer pusten djupt.

- Dette har nesten gått meir innpå meg enn det å ligge i vatnet – for båten var meir enn halvfull av vatn og alt det elektriske vart øydelagt. Redningsbåten klarte dessutan å knuse ei av rutene i styrehuset, så no blir eg utan båt i alle fall ein månad, seier Ragnar før han utbryt:

- Og eg skal i alle fall aldri meir be om assistanse frå Florø radio eller redningssentralen. Viss eg skal ha hjelp frå nokon, skal det vere frå andre båtfolk eller fiskarar, held han fram, før han blir stille igjen. Tenkjer seg om.

- Men eg treng ikkje hjelp. Eg kjem til å bli godt førebudd til turen. Eg skal mellom anna ha flytemiddel i robåten, slik at den ikkje kan gå ned. Dessutan kan eg lense 400 liter vatn i minuttet, og eg kan å ro. Eg skal ha satellitt-telefon og vere i dagleg kontakt med kona mi og ein annan påliteleg kontakt. Og eg skal

vente på Utvær til det er gode værmeldingar, og når eg ror tilbake frå Baltasund på nordaustsida av Shetland, skal eg også ligge og vente på gode meldingar. Men det blir ein mykje lenger etappe enn Utvær-Shetland. Eg trur vi snakkar om 240-250 mil, seier 66-åringen.

Når det gjeld sjølve avreise er Ragnar enno ikkje sikker på kvar ho går frå.

- Det kan bli Ålesund, Ulsteinvik eller Herøy, men det kjem an på kvar eg får økonomisk støtte. Men eg har eit håp om å starte i Fosnavåg. Viss det blir Herøy, kan båten fort bli heitande «Havila Brattholm» eller «Olympic Brattholm», seier han.

Ifølgje Ragnar vil turen koste om lag 300 000 kroner.

- Og eg har allereie fått mykje støtte i form av utstyr og folk som hjelper meg. Der er mykje velvilje. Og so får eg høyre at eg er gal – og det nektar eg ikkje for. Men ein må nok vere litt gal for å klare å klekke ut og planleggje dette. Eller – det er ikkje nok å vere gal. Du må vere veldig god til å planleggje. Eg skal gje deg eit par sitat. Då Roald Amundsen kom tilbake til sivilisasjonen etter å ha vore førstemann på Sydpolen vart han spurt om han hadde mykje hell. Veit du kva han svarte? «Hell, det er god planlegging». Og ein annan stor mann – det var Fritjof Nansen – han sa at, «Det viktigaste er ikkje å nå målet, men å vere undervegs», avsluttar Ragnar, før han set seg på roapparatet i stova og gjev laus på dagens andre treningsetappe.

* Vestlandsnytt ringde Florø radio for å høyre deira versjon av kva som skjedde då Ragnar Thorseth kontakta dei i samband med båtulukka førre veke. Radiobestyrar, Helge Einar Vartdal, kjenner såpass godt til saka at han kan bekrefte at Thorseth ba om slepebåt, og ikkje eit helikopter.

- Men Thorseth sendte ut ei may-day-melding, og då handterte vi det slik vi skal gjere ved ein normal naudssituasjon. Vi kontakta redningssentralen. Der vurderte dei situasjonen som dramatisk, mellom anna fordi Thorseth hadde sagt at han var kraftig nedkjølt og ikkje var i stand til å klare seg sjølv. Difor sende redningssentralen helikoptera på eige initiativ ut ifrå slik dei vurderte situasjonen, seier Vartdal.

Denne artikkelen stod på trykk i Vestlandsnytt fredag 28. mars 2014.

NASJONAL -EITELLERANNA

Kva tenkjer vi på dersom det blir snakk om det nasjonalt norske?

Nasjonalsongen kanskje? “Ja, vi elsker dette landet som det stiger frem”. Skriv-en på lett modifisert dansk av Bjørnst-jerne Bjørnson i 1864, lærde vi på real-skulen. Seinare har eg funne ut at det fyrste utkastet stod på trykk i Aftenbladet den 1. oktober 1859. Bjørnson var ikkje nøgd med denne utgåva. Den endelege versjonen vart fyrst ferdig i 1869, og han gjorde visst endå nokre små endringar då songen kom med i “Digte og sange” i 1904.

Kva han var misnøgd med, er ikkje eg studert nok til å seia noko om, men mange med meg har vanskar med å forstå siste delen av det tredje verset:

*Kvinner selv stod opp og strede
som de vare menn;
andre kunne bare grede,
men det kom igjen!*

Til vanleg syng vi berre det fyrste og dei to siste av dei i alt åtte versa, og dermed treng vi ikkje å fundera så mykje på kva som kom igjen.

Men når ei gullmedalje skal delast ut, det norske flagget går til topps, og Rikard Nordraak sin melodi tonar, får eg alltid klump i halsen.

Underleg er det då å tenkja på at “Ja, vi elsker” aldri er blitt formelt godkjend som norsk nasjonalsong, men berre er blitt det i praksis.

«Sønner av Norge», oppkalla etter innlei-ingslinja «Sønner af Norge, det ældgamle Rige», er tittelen på den tidlegare nasjon-alsongen vår. Han vart kåra som vinnar etter at Selskapet for Norges Vel hadde lyst ut ein konkurranse i 1819. Henrik Anker Bjerregaard (1792—1842) skreiv teksten, og melodien vart komponert av Christian Blom (1782-1861). «Sønner av Norge» vart eksklusivt brukt som nasjonalsong, fram til 1864. Fram til tidleg på 1900-talet vart begge songane brukte om kvarandre, men «Sønner av Norge» i meir formelle saman-hengar.

Med nasjonalblomen vår, er det ikkje stort enklare.

I 1976 laga dei i “Nitimen” i NRK stor ståhei for å få radiolydarane til å plukka ut Noregs nasjonalblom. Røsslyngen (Callu-na vulgaris) gjekk av med ein rimeleg klår siger. Ikkje så rart i grunnen. Røsslyngen er svært synleg, og representerer sider ved det norske landskapet som vi opplever som “typisk norske”, fordi han visuelt er

knytt til det norske friluftsfenomenet “å gå på tur”, heiter det hos Wikipedia. Det som er trasig er at røsslyng er typisk for fleire andre land òg, ja, kanskje meir i til dømes Skottland enn hos oss. Det var og litt uheldig at vi hadde valt ut ein nasjonalblom på ein botanisk kongress i Amsterdam alt i 1935. Etter til-råding frå norske representantar, valde fagbotanikarane Bergfrue eller Fjell-dron-ning(Saxifraga cotyledon) som har hov-udutbreiinga si i Noreg, berre finst litt av på Island, er svært sjeldan i Sverige, og berre finst i nokre avsides strok i Alpane og Pyreneane.

Fagbotanikarane held visst framleis på sitt, og Fjell-dronning er dessutan blitt fyl-kesblom for Møre og Romsdal. Med nasjonalfuglen vår, Fossekalen, er det heile mykje enklare. Om Cinclus cin-clus, som han heiter på latin, seier opps-lagsbøkene at han er ein tjukkfallen kar som er å finna nær rennande vatn over heile landet. Om han er spesielt drikk-feldig, skal vera usagt, men han er hard-før og held seg stort sett heime. Dreg han ut av landet, går turen gjerne til Danmark og Sverige. Alt dette vart vel sett på som gode norske argument då han vart nas-jonalfugl i 1963. Kanskje tala det heller ikkje mot fuglen at hannen og hoa var så like. Skulle eg nemna noko negativt, måtte det vera at han har minst 70 ulike lokale namn kringom i landet, men det er vel heller ikkje unorsk.

Nasjonaldagen skulle eg vel teke fram fyrst. Truleg med rette, hevdar vi at ein

slik høgtidsdag er vi åleine om i heile ver-da. Det er å vona at dagen er like stor for norske born i dag som han var då eg vaks opp i etterkrigstida. Men noko seier meg at vi slit med å halda på entusiasmen, og at vi treng fornying. Kor lenge kan vi halda fram med å gleda oss over det som hende i 1814, 1905 og 1945?

Kanskje er det likevel håp. I fjor høyrde eg den beste 17.mai-talen nokon gong, og det utan at grunnloven, krigen og konge-familien var nemnde.

“Er vi på rett veg?”, spurde talaren og mana til ettertanke. Men ikkje ulik andre dugande talarar, opplevde han å snakka til formannen i komiteen og ei handfull interesserte, medan dei fleste stod i små-grupper og prata gemyttleg saman om seg og sitt, og let ungane sjaua verre. Dårleg folkeskikk, spør du meg.

Omgrepet dugnad er typisk norsk. NRK viste i 2004 ein serie språkprogram (Typ-isk norsk), og sjåarane vart bedne om å koma med forslag og deretter røysta fram eit norsk nasjonalord. Dugnad vann ein knapp siger framfor jah (på innpust), matpakke, hæ og koseleg.

Caplex har denne definisjonen på ordet dugnad: “etter gamal norsk skikk frivillig fellesinnsats av ei gruppe menneskje, t.d. eit grannelag eller ein venneflokk, for å gjera eit arbeid til til beste for ein einskild-person eller for gruppa. I nyare tid har dugnad vore mykje brukt i foreiningar, burettslag, idrettslag o.l.”

At dugnaden ikkje alltid følest like friv-illig, har Forbrukarrådet fått ein del brev om. Det skal finnast døme på lag som har teke inn i vedtektene sine at dei som ikkje deltek, må betala seg fri. Dugnaden skal vera frivillig, seier dei lovkunnige i rådet. Det kan vera greitt å visa til når den lokale Narvestad blir for ivrig.

Men elles er det mykje som tyder på at dugnadsarbeid er høgt verdsett her i landet. Då eg brukte dugnad som søk-jeord på Kvasir, fekk eg 43100 treff . Som oftast dukka det dessutan opp saman med positivt ladde uttrykk som eldsjel, samkjensle, engasjement, gjevarglede, ar-beidsiver, innsatsvilje, felleskap, omsorg, trivsel, aktivitet, pågangsmot o.l.

Litt skummelt var det likevel at då eg søk-te på uttrykket “kommunal støtte”, fekk eg 77800 treff.

Olaf Agnar Gausvik

De fem gode hjelperne

Tekst Per Emanuelen - Illustrasjon Arvid Bergstøl

Noen vet alt. Kan alt. Har ingenting å spørre noen om. De har en sikkerhet og en påståelighet som det ikke nytter å bryne seg på. De har neppe så mye bruk for disse 5 gode hjelperne. For disse fem hjelperne er først og fremst for folk under opplæring.

De er gode å ha for den som har en positiv nysgjerrighet på livet. De er til hjelp for den som trenger å vite mer om livets store spørsmål. Og de er helt nødvendige for den som har et brennende ønske om å kunne få lov til å bety noe for et annet menneske.

Hjelperne er de 5 kjente hv – ordene: Hva, hvem, hvor, hvorfor og hvordan.

Hva kan jeg hjelpe deg med? Hvem er du egentlig? Kan hende er vi i slekt, eller har noen felles tanker?

Hvor kommer du fra? Hvorfor er du her akkurat nå? Hvordan ønsker du deg egentlig framtida?

Hv – ordene kan gi oss mye ny viktig kunnskap om livet, om verden, om mennesker og om tro. Ordene kan brukes til å knytte gode bånd mellom mennesker, til å skape gode fellesskap. De kan brukes til å få en innsikt og kunnskap som kan styrke respekten og beundringen for hvem andre er, hva de klarer og får til. Noen har kommet seg ut av et rushelvete, andre har klart å finne vei videre etter en skilsmisse. Hvordan går det an? Hvem kan hjelpe? Hva skal til? Hvorfor ikke ta sjansen på å si hei, hallo eller godmorgen ! Hvor er det godt å være når livet er vanskelig?

Benytt deg av disse 5 hjelperne! De kan gjøre livet lettere.

Og de gjør livet rikere.

Historien er hentet fra boken «Omtanker for 12 måneder og 52 uker». Boken selges i bokhandelen.

Gatemagasinet Klar har lånt dette portrettet av vår store kunstner, Kjell Nupen, som nylig gikk bort. Hentet fra boken Sørlendirer og annet folk, av Gunvald Opstad. Boken har fått topp terningkast i alle de store riksmidlene.

Å SPYTTE FOLK I ANSIKTET LIKER JEG VELDIG GODT

Maleren Kjell Nupen er ikke snau. Hverken på strømpelen eller med formatene. Tålmodig brer den 198,6 meter høye kristiansanderen ut sine lerter for fotografen på tunet av Myren gård. Enkelte av dem er opptil 2x2 meter store, rammen alene koster 700 kroner (så er det sagt!). Abstraherte kvinneakter er dette, vakre på en måte, men ubehagelig plassert i ensomt hjørne av de store, gråhvite bildene.

Inne på verkstedet har han litografiene, antivoldsgrafikkken. Dagsedler og notater er betegnelser han bruker på sine skissepregede ting. «Rapport» kaller han en ferdig utarbeidet serie (navnet her er hentet fra det tyske fjernsyns-dagsnytt). En sjelden gang røper romantikeren seg, ellers har motivene alle med vold å gjøre. En Harald Skog som ligger utslått i ringen, en ungdom som gripes under en demonstrasjon i Galilea, en student som løper ut av bildet fra noen opptøyer i USA, på vei til å bli skutt i neste øyeblikk. Spartansk i fagene, bare noen vage pastellfarger, gjerne blå, i alt det hvite. Bevisste, sikre bilder, merkelig modne til å være laget av en så ung mann. Det er det visst flere som mener.

Akademiet kjøpte et av hans elevarbeider allerede mens han gikk der (med dispensasjon for alderen, fordi han bare var 16 år da han ble tatt opp). Da han var 18, ble han innkjøpt både av Norsk Kulturråd og Riksgalleriet, det siste fulgte opp med et nytt innkjøp året etter. Og i år, som 20-åring, oppnådde han den ære som mange streber etter hele sitt liv, å bli innkjøpt av vårt fornemste galleri, Nasjonalgalleriet.

Selger godt gjør han også, både i hjembyen og ellers.

Og i Tyskland er han tilbudt i et akademilektorat.

I det hele tatt.

- Blir du ikke blasert av all denne fremgangen, Nupen?

- Jeg synes det er passe å gå på Akademiet i 18-19-årsalderen, da får man kanskje noe ut av det. Ved å tegne akt, får man virkelig

disiplinert seg til å arbeide siden i livet. Men disse innkjøpene synes jeg er veldig uvesentlige. Det er noe man streber etter til å begynne med. Men senere oppdager man jo hvordan det løpet går. Galleriene prøver seg med et kjøp i Kristiansand, og får de ikke for meget kritikk for det, tør de gå videre ved å kjøpe av mannen i Oslo. Men se på Dagfin Kjølrsrud, det er latterlig at ikke han ble innkjøpt av Nasjonalgalleriet før nå.

- Innkjøpene er vel også en smule retningsbetonet, og du er jo ikke akkurat noen sørlandsmaler?

- Det er forsåvidt riktig Jeg har nesten aldri laget et landskap. Jeg mener at bildene skal være en direkte konfrontasjon. Det er vanskelig å se på «Rapport»-serien uten ta standpunkt. Jeg jobber mye innenfor det groteske, hvorfor burde være tydelig å se, nemlig ut fra den virkelighet vi lever i. Jeg jobber mest med motiver fra andre media, fjernsyn, aviser. Bare av det man ser i fjernsynet, har man nok til å lage bilder i femti år. Og jeg er uenig i de som sier at dette er blitt en ny form for estetikk. En kan ikke gjøre det groteske til estetikk. Det å provosere er noe av det viktigste virkemiddel en har. Men jeg gjør det i en form hvor jeg prøver å være så perfekt som mulig. Folk skal ikke henge seg opp i anatomiske feil – det er uttrykket som skal interessere. Jeg tror forresten jeg har et helt annet publikum enn malere som arbeider med et estetiske, og det er fint å kunne nå andre grupper av mennesker. Men egentlig har jeg ikke så veldig klare meninger om de ting jeg gjør.

- Men det er en veldig linje i dine arbeider.

- Ja, det er fordi det er meg selv. Men jeg har ikke noe klart synspunkt på hvorfor jeg gjør det sånn. Det er heller ikke interessant.

- Alle dine bilder ligner hverandre, er du ikke redd for å stivne allerede i en bestemt form?

- På en måte har jeg vel stivnet i en form, siden den er min personlige. Men jeg er ikke så opptatt av stil. Og egentlig

er vel litografiene «Henrettelsen» som Riksgalleriet kjøpte og «Rapport» veldig forskjellige. Det vil si at formspråket varierer. I selve stoffet jeg tar opp, har jeg en bestemt linje. Og det er det jeg mener er interessant. Idémessig har jeg stått stand by siden 1973. Og tilfeldigheten spiller også en rolle. Jeg jobber med det jeg har for hånden. Da jeg laget disse store lærretsgreiene, og likeledes med mannsakten over hodet på meg her, måtte jeg ta de farger jeg hadde – så enkelt er det!

- Det er likevel en forskjell fra aktene til dine kneblings-bilder.

- Egentlig er jeg inne på det samme i aktene som det jeg ellers prøver på med bandasjer og tau. Jeg plasserer alltid figurene i et rom, og alltid alene, for eksempel på en plattform. Derfor maler jeg også det hvite rundt, det gir et klart bilde, for meg er hvitt en sterk farge, men vanskelig å bruke. Men det er bare fint at aktene også kan oppfattes som estetikk, man skal ikke være befengt med forutinntatte meninger. Men det jeg nå arbeider med, har med mitt opphold i Tyskland å gjøre, med mitt siste halve år i Düsseldorf, på det statlige kunstakademiet der, som har 1200 elever. Det vil ta lang tid å fordøye det jeg har sett der og trekke ut det jeg kan bruke.

- Hva gjorde størst inntrykk på deg der nede?

- Det var rart å oppleve de som arbeider med f r i kunst, med helt andre ting enn jeg gjør. Dette var noe jeg tidligere tok avstand fra fordi jeg ikke kjente til det. En kunstner som Joseph Beuys, for eksempel, bruker seg selv som objekt i sine happeninger, deltar selv altså, jeg har en bok om ham her. Det måtte være interessant å ta i bruk flere virkemidler enn grafikk og maleri, man kunne nå ut på en mer direkte måte. Utstillingen til Willi Storn og co i Kristiansand var en flott måte å gjøre det på, det var en av de få utstillinger som har skapt reaksjon her i byen. Düsseldorf er jo så blasert, skulle man vekke oppsikt der, måtte det være med å stille med et godt, gammeldags landskap. Der har det ingen virkning om kunstnerne i en happening tømmer ut tre tonn søppel på gata, en handling jeg ville ha flirt av før, men som jeg nå skjønner har en funksjon i en sammenheng. Å spytte folk i trynet liker jeg veldig godt, men det må gjøres ordentlig! Jeg hadde planer om å stille ut den gamle doen fra Oddemarka skole i kunstforeningen, den med alle skribleriene, elevenes eneste mulighet for å få gitt uttrykk for sine meninger, men det var visst ingen interesse for det.

- Nei visst. Og hva mer lærte du i Tyskland, da Nupen?

- Jeg konsentrerte meg om litografi, startet som elev, ble assistent, og ble til slutt tilbudt et lektorat i litografi der nede, så for meg var det lite å lære. Jeg jobbet vesentlig med tekniske prøver, med en elektrisk litopresse. Ved siden av jobbet jeg i et privat litoverksted. På akademiet var nemlig maskinene så dårlige at jeg fikk tilbud om å bygge opp verkstedet neste år. Jeg er litt usikker på det, selvsagt ligger det mye penger i jobben, men jeg trives absolutt ikke i Tyskland. Düsseldorf er en kjempeby på en million mennesker, og jeg bodde i en gammel fabrikkbygning som var avsatt til utlendinger, noe annet sted var ikke å få tak i. Det blir vel også mye bråk hvis jeg som utlending tar jobben. Hadde jeg vært interessert i å bosette meg der, kunne jeg kanskje oppnådd et dosentur, men jeg frykter for at jeg bare skal bygge opp verkstedet, mens andre overtar når jeg er ferdig. Og en annen årsak til å si nei, er at jeg har så mange utstillinger foran meg.

- Hvor?

- Først skal jeg stille ut i Hamar i slutten av måneden sammen med Grete Nash og Wiggo Aadnevik. Grafikk – som jeg har en god del av. Men bildene er sendt rundt omkring, så jeg har ikke peiling på hvor meget jeg egentlig har. I Tyskland har jeg 20 plater som jeg ikke har fått trykket ennå, meningen var å lage en hel utstilling av dem, en «voldsutstilling». Det er synd jeg må presentere gamle ting, jeg forkaster tingene når jeg har laget dem, da har de ikke noen interesse lenger. Jeg er også invitert til Juni-utstillingen i Kunstnerforbundet med maleri og grafikk. Det blir en serie med store lerreter, med motiv på linje med «Rapport»-serien, notater, dagssedler. Og i oktober skal jeg ha en utstilling i Galleri Bi-Z igjen, den største jeg har laget hittil. Til den skal jeg lage opp nye ting, 50-60 arbeider som jeg håper å få gjort innen den tid.

- Du er ikke snau her heller!

- Når jeg først kommer i gang, går det fort. Jeg må prøve å skaffe meg et malerverksted på femårskontrakt, så jeg kan være sikker på at jeg kan bli der. Vi skal også skaffe oss en elektrisk litopresse til Myren grafikk, med den skal det gå raskere å lage trykk. Og snart må jeg vel tenke på å ha debututstilling i Oslo - i Kunstnerforbundet, til våren eller til neste høst. Jeg skulle hatt den før, men måtte ut å reise for et stipendium jeg fikk. Men nå har jeg tenkt å bli her.

- Og hva synes du om den hjemlige kunst, da Nupen, om sørlandskunsten?

- Det er nå mye man må uttale seg om også! Jeg vet ikke hva du mener med

sørlandskunst. Den er vel hverken verre eller bedre enn Oslo-kunsten. Jeg vet at det er folk som er interessert i å gjøre den til et begrep. Men bare vent til jeg får eget verksted, så skal jeg nok få utvannet det begrepet!

- Men Nupen da, den slags må du da ikke si høyt.

- Enkelte har for stor makt i denne byen, og er for interessert i å holde på enmannsprestasjonene. Det er farlig når de samme personer får for mange verv innenfor alt som har med kulturliv å gjøre, og bestemmer hva som skal kjøpes inn, hva som skal selges osv. Det bør være fri konkurranse, aller kunstnere bør ha samme muligheter for utsmykninger og salg. Det er tilløp til diktatorisk oppførsel her i byen. Men kunsten er jo vårt levebrød! Vi får nok noen lommepenger i blant fra Norsk kulturråd, men det vi må basere oss på, er salg, stort salg! Jeg tror ikke kunstnerne i Kristiansand er interessert i å slåss mot hverandre. Men når bare noen få skal bestemme, blir det mye splitt- og herskpolitikk. Det må vi bort fra dersom vi skal få levelige vilkår! Og det er en sak for vår fagforening.

- Men kunstforeningen, Nupen, den gjør jo mye, har ikke den innkjøpt deg også til sitt faste galleri?

- Nei. Det er jeg ikke så interessert i heller, for når den presenterer sine samlinger er det med I. C. Dahl og Munch og sånn. Men det kunne være artig å få en kunstforening her i byen som er interessert i andre ting enn å vise dødsbo. Kunstforeningen driver en utstillingspolitikk som ikke har noe med dagens kunstpolitikk å gjøre. Og tenk så mye fint det er å få tak i til utstillinger i dag!

- Du er visst et ordentlig sint vidunderbarn, du Nupen?

- En slags Wolfgang Plagge, liksom? På ingen måte! For det første er jeg ikke sint, for det andre er jeg ikke noe vidunderbarn. Men jeg har klare reaksjoner jeg som alle andre, forskjellen er bare at jeg har muligheter for å uttrykke dem. Du får meg ikke inn i noen politisk bås. Hvor jeg står, fremgår av mine bilder. De står mer for en personlig reaksjon enn noen direkte politisk holdning.

- Står Goya som et forbilde for deg?

- Hadde Goya levet i dag, ville han vel gjort sånne ting som jeg gjør, men bedre. Jeg ser ikke så mye på kunst mer, jeg gjorde det på Akademiet, men nå er jeg mer interessert i å lage ting selv. Nasjonalgalleriet går jeg gjennom på fem minutter. Men det er tre navn jeg gjerne vil nevne, Giacometti, Bacon og Rauschenberg. Rauschenberg med sine små ymt i blant. Bacon for hans måte å presentere ting på. Giacometti

med sin personlige ensomhet. En blanding av de tre. Det er mye ved Bacon jeg tar avstand fra, billedmessig er jeg ofte uenig med ham. Men det jeg har lært av ham, er hans måte å ta opp tingene på, hans måte å benytte rommet på når han plasserer sine figurer. I Tyskland var det den fysiske kunst som interesserte meg, den skulle jeg ønske å kunne gå videre på. Ellers er det vel bare et tidsspørsmål før jeg går over til skulptur. «Rapport»-figurene med svartsladd for øynene og bandasjer nedenfra, er direkte inspirert av et avisbilde, det har med uttrykksfrihet å gjøre. Og jeg har lyst til å gjøre hele figurer med bandasjer, som en mumie, meditasjonsaktig å se på. Enten modellere den selv, eller ta avstøpning direkte fra kroppen, som Segal. Det er gjort hundrevis av ganger før, som originalitet er det ikke nytt, men i uttrykk kan det blir det.

- Men er det ikke litt kunstig, Nupen, at du som aldri har deltatt i den spanske borgerkrig eller Vietnamkrigen, konsentrerer deg så sterkt om disse motiver?

- Du kan solidarisere deg med ofrene selv om du ikke har vært med. Enkelte ba meg dra på studiereise til Vietnam da jeg fikk stipendium. Men bildene i Fædrelandsvennen av de fem som skulle henrettes i Spania, var nok til å få en til å reagere. Bildene av folkene som ble meiet ned i Praha i 1968, var mer enn nok for meg. Jeg har dessuten sett politivold på nært hold både i Tyskland, Polen og Tsjekkoslovakia. Mange påstår at dette bare er en moteretning, en lettvinnt måte å gjøre det på. Men for meger den ikke enkel. En kan ikke bare produsere og produsere. En må ha et direkte utgangspunkt. For meg er dette en måte å vise solidaritet på. Og selv om man er mett av å se på vold i fjernsynet, virker den mye sterkere når den blir presentert som kunst på en vegg.

- Men hvis ordføreren nå kommer og vil ha laget et portrett av deg, sier du vel jatakk til oppdraget, Nupen?

- Nei. Ikke fordi jeg har noe imot trynet hans, men fordi jeg ikke lager portretter mer (selv om jeg engang hadde en hel portrettutstilling). Hvis biskop Lønning kommer, så kanskje. Men jeg tror jeg lager ham med bandasjer, sier Nupen.

(Fædrelandsvennen, den 14. april 1976).

Denne kortnovellen er eksklusiv for Gatemagasinet Klar.

Vi takker forfatter Terje Dragseth

MARI LYN

Mari Lyn gråter ofte. Hun vil, men vil ikke. Hun kan, men kan ikke. Sånn er det for henne. Når hun sitter i garderoben og ser seg selv i speilet er det ingen som må forstyrre henne. Assistenten (for ulike behov) har streng fått beskjed om å la henne i fred. Bare speilet og hun som bor i speilet, bare det skarpe lyset i garderoben, den nesten bedøvende lukt av parfyme og sminke. Vannkranen på håndvasken drypper. Den fjerne lyden av musikk i teatret. Det er kun Mari Lyn kan forklare betydningen av henne som bor i speilet. Men hun kan ikke. Hun vil, men kan ikke. Man har sagt det er Mari Lyns fantasti som tar kontroll over henne. Man har sagt så mangt. Mari Lyn har evnen til å reflektere over verdens mer dulgte sider. De mellommenneskelige, for eksempel. Det som foregår usagt mellom mennesker, når de møtes, når de skilles, når de elsker, når de hater, når de spiser, når de tror seg uskyldige og uviktige. Noe foregår alltid mellom mennesker, det er det Mari Lyn vet noe om. Det er noe hun sanser, fortere enn de fleste. Og hun tar det inn over seg og lar det bygge bo i henne og tar henne inn i speilet, hvor hun nå bor. I speilet bor også månen. Det beskriver Mari Lyn i sine dikt, som hun sporadisk skriver, fort og spontant. Diktet er alltid ferdig. Diktet er skrevet for henne. Dikter er månen, en lysende glo. Og så er det alle dyrene i speilet. Det sier hun heller ikke til noen. Dem har hun også for seg selv. Månen og dyrene i speilet. Mari Lyn gråter ikke nå. Mari Lyn stirrer inn i speilet, leppene beveger seg jeg finnes jeg finnes ikke jeg finnes finnes ikke

ENDRING KUN MED OPPLEVD SMERTE

Artikkelforfatteren, Fred Rune Rahm, er spesialrådgiver ved Kompetansesenter Rus region Sør – Borgestadklinikken. Han har mangeårig erfaring fra rus- og psykiatrifeltet.

I går kjøpte jeg en sjokolade jeg på ingen måte hadde behov for. Egentlig hadde ikke engang veldig lyst på den, men jeg klarte likevel å stappe den i meg. Samme dag tok jeg porsjon nummer to av en veldig god middag, selv om jeg ikke lenger var sulten i det hele tatt.

Og sånn kunne jeg fortsatt, med handlinger og atferd som fornuften forteller at ikke er veldig smart, men som jeg likevel gjør. Og jeg er god til å unnskylde meg, for jeg vil ikke ha det på meg at jeg er en asket, en som ikke klarer å kose seg. Men jeg ser det også på andre områder, som det å utsette det som burde vært gjort. Og du verden hvor mange gode grunner jeg klarer å produsere for å forklare hvorfor det blir slik.

Noen ganger opplever jeg at myndigheter, og faktisk også oss på kompetansesenter rus, har en forestilling om at dersom bare folk ser fornuften i en endring, så vil de endre seg. Dette gjelder enten vi beveger oss på individnivå, eller på gruppe/samfunnsnivå. Vi underviser, vi forklarer, vi argumenterer, og veldig ofte gjør vi det til grupper som er hjertelig enige med oss. Så blir vi skuffet over at de som til slutt har behov for budskapet, ikke gir et fornuftig tilsvaer, men fortsetter en atferd som om de ikke tror på det de har hørt.

Denne bloggen handler om rus, men om vi ser bort fra den kjemiske, og kanskje sosiale, avhengigheten, er det i prinsippet ikke noen forskjell på rusatferd og annen atferd som vi skulle ønske endret seg. Er det motvilje som gjør at vi ikke får endring? Er det svak karakter? Er det uenighet om fornuften i det som blir sagt og formidlet?

Som oftest er det ingen av delene, selv om det kan være elementer av alt. Når jeg spiste sjokoladen jeg visste at jeg

ikke burde ha spist, føler jeg meg ikke akkurat karakterfast. Og jeg føler meg ikke fornuftig. Men i tillegg er jeg god til å finne argumenter for at dette egentlig ikke var så ille. Har jeg ikke lest at mørk sjokolade egentlig bare er sunn? Og fornuften i at det var usunt tar vel ikke i betraktning at det er viktig å kunne kose seg litt, for det er jo noe alle vet? Vi har en utrolig evne til å fortrenge det vi ikke ønsker å vite, og samtidig til å trekke fram det som samsvarer med og legitimerer det vi faktisk gjør. Og et gjennomgående argument er at det alltid er noe som kunne vært verre, – som om det skulle være målestokken.

Det vi vet om endringsprosesser, er at kunnskap er nødvendig. Og da snakker jeg også om kunnskap om alternativer. Ellers ser vi jo ingen grunn til å endre noe som helst. Men om det stanser ved kunnskapen alene, har vi vanligvis endret bare intensjonen om endring. Vi har bestemt oss for at endring er nødvendig, – en eller annen gang. For å få til faktisk endring, for å få intensjonen til å bli til handling, må vi oppleve en eller annen smerte over situasjonen slik den nå er. Det gjelder særlig dersom det vi må gi slipp på også oppleves som noe godt, slik rus kan ofte oppleves. Vi er laget slik at vi prøver å unngå smerte, og om rusen oppleves smertefull er vi mer åpne for å ta spranget. Og den andre siden må være at endringen må representere noe bedre enn den smerten vi opplever ved å ruse oss. Om vi er usikre på det siste, vil vi vanligvis vike tilbake og unngå endringen.

I behandling vil alle se at dette er viktig. Det handler om motivasjon, det handler om å stå løpet ut i en prosess som kan være vanskelig. Men når vi på kompetansesenteret sprer kunnskap gjelder i prinsippet akkurat det samme. De som mottar et kunnskapsbasert budskap fra oss, må berøres av budskapet. Uten at vi berører tilhøreren, vil det ikke skje noen endring i praksis. Det ender som død kunnskap, og ikke en kunnskap som har kraft i seg til å forandre. Utfordringen er nettopp å synliggjøre smerten ved situasjonen som den er, og samtidig helt emosjonelt legge grunnlag for en endring av atferd, – en atferd som for oss ofte handler om endret praksis.

Kunnskap er viktig, men endring koker alltid ned til det enkle spørsmålet: Hva er det i dette for meg?

MINI: Æ trodde at det derre ordet solidaritet hadde noe å gjørr med åssen de laver solo. Men neida, sier pappa. Solo betyr aleine, men solidaritet betyr sammen. Det betyr styrke! Sånn som med oss, Mini? Sammen æ vi jo sterke. Æ du ikke enig?»

Det e` til og med et politisk parti som heter Solidaritet. Det var en som heter Lech Walesa i Polen som starta det i kampen mot møndighetane. Å det ga så møe kraft te partiet at de vant regjeringsmakta i Polen.

For mange år siden Mini, da var det faste folk som ble leid te å bere kista i begravelser. Æ tror de va` en ti tolv støkker i gjengen. Folk va` jo tønnere før i tia, så de va` bare fire som bar kista. Æ husker noen a` de. Litt blankslitte sorte dresser, litt krøllete krave på hvitskjorta, å noen a` de va` av å te litt røde i øyane. Ikke heilt edru kanskje. Å så stod de æresvakt ved sida kista i kapellet. Men de følte lissom ikke at de ble tatt på alvår uten et laug. Mangla folks respekt som «autoriserte kistebærere», tenkte de.

«Vi kan jo gå i borgertoget 17. mai sånn som de andre laugane», sa en a` de. Jo, men da må vi ha ei fane å gå onder. Å ska`det stå på den? Et lyst haue vifta begeistra med armen: «Æ vet det gutter. På fana ska` det stå: **Vi løfter i flokk!**»

Æ syns det et fint bilde på solidaritet, Mini! Med den fana fikk de mer selvfølelse. De fikk ei foreningskasse, et lite kontor, tror æ de fikk, å et telefonnummer i katalogen. Bærerlauget stod det der. Men det fins syke måter å føle sæ solidarisk på. Nå ska` æ lese om et puslete menneske som var uhyggelig nidkjær i tjeneste for Hitler og nazismen. Solidarisk med en syk ide stilte han aldri noe spørsmål om det han gjorde.

Han va` totalt uten empati, forståelse å medfølelse. Nå ska` æ lese for dø:

«De tyske nazistenes massedrap på jøder ble organisert av en spesialavdeling ledet av SS-offiseren Adolf Eichmann. I 1945 flyktet han til Argentina, der han under falskt navn arbeidet for Mercedes-Benz.

*En maikveld i 1960 ble han pågrepet av Mossadagenter, brakt til Jerusalem, stilt for retten, dømt til døden og henrettet ved hengning. I rettssalen satt en av 1960-tallets skarpeste hjerner, filosofiprofessor Hannah Arendt. Hun skrev en oppsiktsvekkende bok om rettsprosessen og Eichmann: **Ondskapens banalitet.** Hun hadde tidligere skrevet om hvordan nazismen og stalinismen oppstod. Regimer som var en hån mot sunn fornuft. Både Hitler og Stalin ville omskape virkeligheten ved å ta livet av millioner av mennesker. Det måtte ende i bunnløse katastrofer. Men hvem er mannen*

som sitter i Jerusalem anklaget for å ha iverksatt den totalitære planen, massemyrderiene på seks millioner jøder? Hva består ondskapen i? Et halvt dusin psykiatere hadde bedømt Eichmann som «normal» - i all fall mer normal enn jeg selv, skal en av dem ha sukket etter å ha undersøkt ham. En annen fant at hele hans psykologiske konstitusjon, holdningen til kone og barn, mor og far, brødre, søstre og venner var «ikke bare normal, men høyst prisverdig». Presten som besøkte Eichmann i fengselet sa «Eichmann er en mann med meget positive ideer».

Gjennom åtte måneder møtte Eichmann virkeligheten i form av å bli forhørt av en jødisk politimann, uten at tiltalte på noen måte nølte med å forklare i det vide og det brede hvorfor han ikke hadde oppnådd en høyere rang i SS og at dette ikke var hans feil. Han hadde gjort alt han kunne, sa han. Alt han fortalte i forhøret ble sagt i en tone som om han var sikker på å finne «normal og menneskelig» medfølelse for en som bare hadde vært uheldig.

Ondskapen har ikke deformerte stygge ansikter med onde øyne. De fremstår ikke som eventyrenes monstre, men som en lett oppgitt og helt alminnelig, pedantisk person, opptatt av detaljer, en som ikke hater noen, men alltid har fulgt ordre og småløyen for å bevare sitt eget skinn og aldri har foretatt noen avgjørende moralsk vurdering av konsekvensen av sine handlinger, for det har ingen påkrevd.

Den som går gjennom livet uten å stille ett eneste stort og kritisk spørsmål, men alltid gjør det han blir bedt om, er i prinsippet, som Eichmann, en massekiller. Så banal er ondskapen.»

Mini: «Æ grøsser langt inni sjela».

MEDAVHENGIG - JEG?

Medavhengighet er en lidelse som gjør at man mister seg selv. Alt gjøres for å tilfredsstille eller berolige den rusavhengige, og man overser seg selv og resten av familien. Det tragiske er at det kan ta år før man skjønner det selv.

Tekst: Leif Strøm Foto: Tor Erik Schrøder

Eva Norbakk har jobbet på ARA Kristiansand i 30 år og som terapeut i familieuka i 10 år. Hun har ikke tall på hvor mange familier hun har møtt som strever. Hun forteller at hun selv har vært medavhengig til en rusavhengig i mange år.

- Det var først i min egen familieuke jeg våknet og så mitt eget mønster, sier hun. På tross av at jeg hadde jobbet med rus i mange år. Jeg brukte alle krefter på å gjøre smertene så små som mulig for den rusavhengige, og glemte meg selv og andre i familien.

EN NY VERDEN

- Det var en tilfældighet som gjorde at jeg begynte å jobbe i rusbransjen. Jeg kom som nyutdannet sykepleier til Kristiansand i 1983. En dag leste jeg en artikkel i Fædrelandsvennen som hevdet at sykepleieryrket var et kall. Det gjorde meg så opprørt at jeg skrev en motartikkel hvor jeg hevdet

at det å være sykepleier var en tøff jobb og langt fra et kall. Det førte til at jeg ble "headhuntet" til Avrusningsavdelingen av Tor Åge Fjukstad, som den gang var styrer der. Dette er nå ca 30 år siden. Selv var min erfaring med rus kun fra å se de utslåtte alkoholikerne på rutebilstasjonen. Jeg husker jeg var litt redd når det kom inn fulle mannfolk som var litt bråkete. Senere forsto jeg at dette var en liten marginal gruppe. De fleste rusavhengige ser ut som du og jeg. For noen år tilbake fikk jeg selv erfaring med rus tett innpå livet. Da rykket denne verden i min private verden.

- Jeg har tatt diverse videreutdanninger, blant annet innen rus – likevel var det ikke før jeg selv var i familieuke at det gikk opp for meg at jeg selv var medavhengig – at jeg var så opptatt av rusmisbrukeren at jeg nærmest glemte meg selv og resten av familien. Det ble en aha opplevelse for meg – samtidig ga det meg en perspektiv og er-

faring som senere har vært til stor nytte i min jobb som familierapeut.

EN FAMILIELIDELSE

- Ideologien på ARA gruppebehandling er at rus er en familielidelse og at hele familien trenger hjelp. Vi ser også ofte at avhengighet går igjen i generasjoner. Man sier barn arver sine foreldres lidelser og laster. Barna har vært lite prioritert tidligere – men her på ARA gruppebehandling tar vi dem på alvor. For ikke lenge siden var jeg på et kurs med Kari Killen. Hun er 80 år og nestor i arbeid med barn som strever. Hun hevdet at man ofte ble så fanget av pasientens perspektiv at man glemmer barna. Man må se psykiatri og rus i et generasjonsperspektiv.

-

- En stor undersøkelse fra 2012 understøtter dette. Det er helt klart at barna arver foreldrenes lidelser og laster både med hensyn til rus, psykisk sykdom og vold.

Derfor er det så viktig at vi prøver å bryte dette mønsteret gjennom barna. Undersøkelsen konkluderer med at det bør fokuseres på foreldreskap. Det å øve seg på å se barnet mer tydelig, møte dem på følelsene og bekrefte dem. Man sier at rus og medavhengighet lukker sinn. Det er viktig å være sammen med barna – høre på dem og snakke. Vis dem respekt. Det er en viktig faktor i å bryte generasjonsarven.

SKAM

- Jeg hører hver eneste uke mennesker snakker om å ha følt seg alene. Det at vi ikke snakker om rusavhengighet med andre, gjør at mange går rundt å føler på skam. Skam handler om en følelse av ikke å være bra nok, om å føle seg annerledes om å føle seg feil. Det å få lov til å gi denne skammen et ansikt, vise at familier med rusproblemer også er helt vanlige familier, denne gjenkjenningen med andre, er noe som mange fremhever som noe positivt i familieukene.

MÅ IKKE GLEMME BARN

- Dette er ingen ny viten, men nok en bekræftelse på at rusavhengighet er en familielidelse. Ennå er det mange institusjoner som glemmer barna. Rent personlig opdaget jeg gjennom familieuken at jeg selv hadde mistet barna mine litt av syne. Jeg så bare den rusavhengige og ble opptatt av å skulle redde en som ikke ville reddes. En nyere definisjon på medavhengighet er "the disease of lost self", denne kunne jeg godt kjenne meg igjen i. Når jeg forteller pasientene om de erfaringene jeg selv har gjort meg, får jeg en opplevelse av at de senker skuldrene. Det kan være med på at de kjenner seg igjen, og det kan gi trygghet.

-

- Hvordan utvikler medavhengighet seg?

- Første skritt handler om at vi i vår omsorg begynner å påta oss et ansvar som ikke hører hjemme hos oss, men hos den rusavhengige. Man slutter å snakke om hvordan man har det. Det blir vanskelig og til tider helt umulig å snakke om rusproblemet. Vi legger lokk på følelsene for å klare og fungere i hverdagen. Man kan også få en opplevelse av at det man føler er "feil" følelser hvis man gir uttrykk for dem. Man har ikke lov til å være sint – ikke lei seg. Disse følelsene er ofte forbeholdt den rusavhengige. For han/hun er den i familien som til gjengjeld gir uttrykk for følelser. Alle andres følelser passer liksom ikke inn.

- Det gjør også noe med tilliten – man kan ikke stole på den rusavhengige, og ofte heller ikke på den medavhengige. Avtaler brytes og unnskyldningene er mange. Men man kan føle at man bare må godta - for husfredens skyld. Mange foreldre lar være å snakke med barna i den tro at vi skåner dem, men ungene oppfatter problemene. De ser at foreldrene sliter, og vil ikke plage dem mer.

Familien utvikler roller som forsøk på å løse familiens problem:

1. Muliggjøreren

Bærer ved til bålet – det vil si at for eksempel taxiregninger betales, det ryddes opp, dekkes over, man lyver til naboer og overfor jobben, unnskylder, kjøper til og med alkohol og stoff. Alt gjøres av kjærlighet og for å avverge katastrofer. Muliggjøreren gjør det mulig for rusmisbrukeren å ruse seg mye lenger enn nødvendig, fordi konsekvensene den avhengige har skapt ikke blir så synlige. På veien mister hun/han seg selv.

2. Barna kan deles i firegrupper:

Helten er mors og fars fortrolige. Den muliggjøreren kan diskutere og finne løsninger sammen med. Overhører intime betroelser og involveres i de voksnes verden. Påtar seg tidlig voksenansvar og bærer feil generasjons byrder. Mange unge forteller at de føler seg alvorlig og annerledes enn sine jevnaldrene. De kan føle seg utilpass i lek. Det viktigste blir ofte å gjøre familien stolt. De er derfor ofte flinke på skolen og i andre sammenhenger.

Syndebukken gjør mye galt for å få oppmerksomhet. Flytter fokus vekk fra problemet hjemme ved ubevisst å sette seg selv i fokus. Deltar for eksempel i slosskamper, tidlig bråk på skolen, kriminalitet, kan begynne å ruse seg eller som jente bli tidlig gravid. Søker ofte sin identitet utenfor hjemmet.

Det stille barnet – eller som vi kaller det: Tapetblomsten. Glir i ett med omgivelsene. Gjør alt for ikke å skape mer problemer i hjemmet. Vi hadde en tenåring som hadde en far som var narkoman. Ingen fikk lov til å leke med han på grunn av faren. Han syntes så synd på moren at han alltid gikk innom garasjen på veien hjem – etter selv å ha blitt mobbet på skolen – her tok han seg sammen for ikke å være trist når han kom hjem. Han syntes familien hadde mer enn nok problemer fra før. Det stille barnet skaper seg ofte sin egen lille fantasiverden, hvor problemene ikke eksisterer.

Klovnen finner tidlig ut at en vits kan løse opp stemningen når den blir for trykket hjemme. Kjenner på mye forvirring og frykt. Virker ofte overaktiv (kan bli feildignostisert som ADHD). Snakker aldri om problemene.

VENTETIDEN ER VERST

- Med slike roller går hverdagen sin gang – inni mellom sprekkene. Det er ille nok når rusmisbrukeren ruser seg, men tiden i mellom sprekkene kan være like plagsomme. Da lever familien i en slags alarmberedskap, i en stressende forventning om at noe forferdelig igjen skal skje. De er lettet over at rusperioden er over, men går fort inn i et modus der de venter på neste rusperiode. Det gjelder å gå på "gummisåler" og ikke være den som utløser tilbakefallet.

- Vi har også pårørende kurs her på ARA for familier som ikke har ruspasienter i behandling. De forteller om den stille perioden som et lite helvete, fordi de ikke tør si et eneste negativt ord eller nærme seg rusmisbrukeren i det hele tatt. Mens rusmisbrukeren kan være stolt over hvor flink han/hun er til å holde seg edru, går familien rundt i angst.

PÅ TOPP I NORGE:

Jeg er glad for at vi her på Ara ser på rusavhengighet som en familielidelse - at vi gir et tilbud til pårørende. Det gjør at vi ikke så lett mister barna av syne. Det har nettopp vært foretatt en brukerundersøkelse blant alle rusinstitusjonene i Norge. Der lå vi på topp når det gjaldt samarbeid med pårørende. Jeg savner likevel Regnbueprosjektet, som henvente seg mer direkte til barna. Jeg håper det kommer tilbake.

SELVHJELPSGRUPPER

Selv vil jeg legge til at støtte fra Al-Anon og en fadder der, var viktig for meg for å klare og jobbe med det som var vanskelig. Det handlet om å slippe kontrollen og ta ansvar for mitt eget liv - og dermed få livet mitt tilbake.

Avdeling for rus og avhengighetsbehandling

- Avdeling for rus og avhengighetsbehandling (ARA) er spesialisthelsetjenestens behandlingstilbud til personer med rus- og avhengighetsproblemer, og til barn og pårørende.
- ARA er en av i alt ni avdelinger innen Klinikk for psykisk helse - psykiatri og avhengighetsbehandling i Sørlandet sykehus HF.
- ARA har en egen nettside med utfyllende informasjon: www.avhengighetsbehandling.no

Kontakt oss

Telefon Kristiansand: +47 38 14 80 00
postmottak@ssshf.no

Postadresse

Sørlandet sykehus HF
Avdeling for rus og avhengighetsbehandling
Postboks 416, 4604 Kristiansand

TANKER OM EI GOD BOK

Du skal elske din neste som deg selv, er ett fantastisk godt råd fra ei bok fler og fler tar avstand fra. Forøvrig setter jeg rent personlig stor pris på å ha en Bibel å bla litt i. Den inneholder mange særdeles fornuftige løsninger på mangt ett stort og smått problem en kan bli stilt ovenfor.

Lignelser er noen av de beste filosofiske betraktningene som finnes. Liksom den fortapte sønn ute på ville veier, som til sist vendte hjem, og ble tatt i mot med kjærlighet, beskriver den kjærligheten foreldre og alltid i de fleste tilfeller føler for sine barn. Alltid elsket, uansett. Tanken er vel verdt å ta med seg

Liker man slettes ikke Gud, så er likevel lignelsen om sporene i sanden fullt

ut brukbar som beskrivelse på sterke vennskap. For de som ikke kjenner fortellingen, handler den om to fotspor i sanden. Om en som følger deg på veien, slik en venn gjør: Alltid tilstede. Men da slitet ble størst, var der bare ett fotspor, og en spør, hvor var vennen da? Og svaret var .. det stykket, der det bare var ett fotspor.. da BAR jeg deg . Noen vennskap er slik. Så sterke.

Favoritten min i disse skilsmissetider handler om de to kvinnene som sto foran kongen med ett barn begge påsto de var mor til . Konge fant det umulig å skille den ene fra den andre og fant en snedig løsning. Del barnet i to, befalte hen. Ja , sa den ene kvinnen. Nei , sa den andre

og gav fra seg barnet. Da visste kongen hvem den rette mor var .

Hva har dette med vår tids skilsmisser å gjøre? Jo, foreldre sliter barna i to. Ber om lojalitet, ber om å være den eneste ene, og unger rives i to. Først når den ene eller begge foreldre innser dette, har man satt barnet i fokus, og er en god foreldre. Somme tider skal man slippe tak .

Ingen tok mer tak i Bibelens moral enn Thorbjørn Egner. Han pakket den inn og serverte budskapet som Kardemom-meloven

Den er lettere å svelge enn budskapet fra ei gammel bok vi ikke vil respektere lenger. Men det meste av det som gjenstår av moral i dette samfunnet stammer fra denne Boken.

Nei, jeg er fremdeles ikke kristen. Jeg har bare sansen for en god bok .

Av Hege Anita Aarvold

Artikkelforfatteren, Liv Drangsholt, er ansatt ved Kompetansesenteret. Hun er teamleder for de som arbeider med senterets spisskompetanseområde, gravide rusmisbrukere og familier med små barn. Liv er klinisk sosionom og har arbeidserfaring fra barneverntjeneste, psykiatri og fra Borgestadklinikkenes skjermede enhet for gravide.

Jeg møtte Merethe da jeg var terapeut ved en psykiatrisk poliklinikk for voksne. Vi delte hennes historie. Tredje møte kjente jeg igjen deler av historien hennes. Jeg hadde hørt noe av den før. Jeg kjente igjen navnene, stedene. Deler av denne historien hadde jeg hørt for femten år siden. Da var Merethe 10 år, og jeg hadde en annen jobb. Jeg jobbet i barnevernet.

For femten år siden kom det en melding til barnevernet i en middels stor by. Den handlet om Merethe. Det var en nabo som var melder. En nabo i et strøk med fine fasader. Merethes familie var også en vellykket familie utad. Både mor og far hadde ansvarsfulle jobber. Men naboen mente at mor hadde et alvorlig alkoholproblem. Far var mye på reise, og da var mor og Merethe alene hjemme. Jeg undersøkte meldingen ved å snakke med voksne, og få rapporter fra voksne. Jeg fikk rapport fra lærer og helsesøster. Jeg snakket med foreldrene. Jeg møtte en flott mamma som var veldig opptatt av datteren sin. Men hun var veldig lei av sladder som ofte oppstår i småbyer når noen gjør det bra.

Etter en måneds tid henla jeg meldingen.

Men jeg snakket ikke med Merethe.

Nå, femten år etter ble jeg fortalt om 10 år gamle Merethe som ikke fikk sove fordi hun måtte passe på hvor mye mamma drakk – om Merethe som måtte trøste mamma når rusen gjorde henne deprimeret – om

BARNESAMTALEN JEG DROPPET

Merethe som måtte roe mamma når hun ble hysterisk.

De bodde ikke så lenge i den lille byen hvor jeg jobbet. Far flyttet videre, og etter hvert flyttet Merethe og mor også.

Fra Merethes tredje time ved psykiatrisk poliklinikk økte min skam. Skammen over at jeg ikke hadde snakket med barnet meldingen handlet om. Først i femte time tok jeg det opp med henne. Jeg gruet meg. Ville hun bebreide meg? Jeg kunne ha gjort en forskjell.

For meg ble det en lærerik femte time. Jeg fikk stille mange spørsmål. Hva hvis jeg hadde snakket med henne som barnevernsarbeider for femten år siden, ville hun ha fortalt meg om problemene da?

Merethe nølte. – Jeg hadde nok ikke fortalt deg noe hvis du hadde snakket med meg en gang. Jeg hadde vært kjemperedd. Men hadde jeg snakket med deg flere ganger – hadde jeg blitt kjent med deg – hadde jeg fått tro på at du kunne hjelpe meg – da hadde jeg fortalt. Men du måtte ha snakket med meg mange ganger.

Men var det noen andre voksne Merethe kunne snakke med – pappa, en helsesøster, en lærer, en bestemor, en tane? Det var ingen. Merethe bodde syv år alene med en mamma som ble mer og mer alkoholisert. In-

gen voksne snakket med henne om hvordan det var å bo sammen med en mamma som etter hvert mistet den fine fasaden på grunn av alkoholen.

Kjæresten og en venninne ble de betrodde. Nå ble historien fortalt på en psykiatrisk poliklinikk for voksne. Nå var det en sår historie som måtte bearbeides.

Hva vil jeg med denne bloggen? Nå er det innarbeidet i lov etter lov at vi må snakke med barna. Barnas mening skal høres, og etter alder og visdom tillegges vekt. Barna skal få tilpasset informasjon om foreldrenes sykdom og evnt avhengighet. Men dessverre blir ikke alltid loven fulgt. Det ser vi fra tilsynsrapporter. Det kan handle om mange ting. Selv kjenner jeg på mine egne barrierer for å snakke med barn om foreldrenes problemer. Jeg er redd for å forsterke konflikter eller ta feil. Jeg er redd for å såre. Men jeg har erfart at «øving gjør mester». Videre har jeg hatt behov for støtte fra de jeg jobber sammen med. Jeg trenger noen å drøfte med både før og etter en barnesamtale. Å snakke med et barn om sårbare tema berører.

Vi må ta konsekvensen av statistikkene som viser at samtale med barn ikke blir fulgt opp godt nok. Dette tema må innarbeides i flere opplæringsprogram og videreutdanninger. Vi går på kurs om mange terapiretninger for voksne. Videre må det innarbeides i rutiner. Når offentlige hjelpere er bekymret for et barn må det bli en rutine at også barnets stemme blir hørt.

Historien er noe endret for at familien ikke skal kjennes igjen.

5 PÅ GATEN

Vi spør 5 på byen om hvordan deres forhold til belønning er: Er det utsiktene til straff eller håpet om belønning som gi best motivasjon?

Tekst og foto: Aleksander Torjesen

KAREN

Det hele er nok ikke bare svart/hvitt. Jeg tror en mellomting kan fungere. Straff skremmer jo fra å utøve og løfter belønning er jo en form for betaling. Jeg tror en blanding av dette fungerer godt. Selv foretrekker jeg løftene om belønning fremfor truslene om straff, sier den læreren som for tiden har permisjon fra jobben.

KRISTEN

Ofte kan det være lurt å lokke med belønning som gevinst. Men hvis det ikke er nok må det hardere lut til. Soning i fengsler er jo en del av konsekvensene, og jeg tror på at konsekvenser gir viktige erfaringer som både kan motivere til endring og forhindre negativ adferd, mener den pensjonerte bonden.

KÅRE

Nå spør du vanskelig. Jeg tror muligens belønning fungerer best. Vi risikerer at det bare skaper motstand om vi truer med straffereaksjonen. Mens belønning, på den andre siden, skaper motivasjon. Gjør livet mer lystbetont, sier mannen som er sosionom av yrke.

KRISTIN

Ja, å ska en si...? Belønning er vel best, tror jeg? De sier jo det er en bedre måte for å oppnå resultater, har jeg hørt. Så jeg tror det fungerer bedre, men kommer vel litt an på konteksten man setter det i. Kanskje må det begge deler til? Undrer damen som er leder innen sosial og helse.

SVEIN ARILD

Jeg vil nok heller bli belønnet for noe jeg gjør riktig enn straffet for noe jeg ikke klarer. Jeg ville i alle fall startet med belønning, fungerte ikke det kunne jeg jo sett om det nyttet bedre med konsekvenser, mener mannen, som til daglig er bussjåfør.

PER SIVLE

EN STOR DIKTER, ET TRAGISK LIV

”Den fyrste songen”. Alle har hørt den, de fleste av oss har sunget den, og nesten alle har i løpet av et langt liv grått av minnene den har trekker frem. Sangen er vel allmuens minnesbauta over den store dikteren Per Sivle.

Dette diktet var det fyrste diktet han skrev som fremhevet mor, og et av de første diktene han fikk på trykk. Et annet dikt med tilnærming til mor, men som i stor grad beskrev dikterens omflakkende og tragiske liv, var diktet ”Gøym meg mor”. Et dikt som kom på trykk to dager etter at tok sitt liv, i avisen Verdens gang, rett under en reklame for Frydenlund øl. Plasseringen var sannsynligvis tilfeldig, men understreket dikterens avhengighetsforhold til alkohol gjennom livet.

Andre strofa i dikter er slik:

”Og Menneskja vankar so vide ikring
og kvar ho so gjeng, ja, so gjeng ho i Ring.
Og naar ho so eingong fyr Aalvor vert trøytt
og allting er freista og allting er nøytt,
so ligg ho og maurar og veit inkje meir
enn berre ei Lengting som Fugl til sitt Reir:
”Mor, Mor, Gøym meg Jord!”
(Les siste vers på slutten av artikkelen. Red. anm)

Den fyrste songen, skrev Per sivle som 20-åring da han forsøkte ta artium i Kristiania, men slet med sykdom og kristendom i ”si mest livsfiendtlige form” (sitat Alfred Fidjestøls biografi over dikteren). Det andre morsdiktet kom i en tilsvarende livsfase, der han tok den endelige bestemmelsen om å ta sitt eget liv. Noe han gjorde kort tid etter.

MOREN

Mellom disse to dikta finner vi hele Per Sivles voksenliv. Her kan vi se noe av den resignasjonen som livet påførte ham. I begge dikta er morbilde som er teksten omfavner. Men der Den fyrste songen har noe religiøst over den, er Gøym meg mor svartere og preget av den sinnstilstanden han lidelser har satt ham i.

Per Sivle kunne knapt huske sin mor. Likevel preget savnet etter henne hans dikting og hans liv. Moren, Sisanne Andersdotter Ryum, blevde på Stalheim i Vossastrand. Hun stelte for ei sengeliggende tante da hun ble gravid med hestehandleren, Eirik Sivle. Eirik Sivle var handelsreisende på østlandet da fødselen nærmet seg. Susannas bror kom derfor utpå vinteren til Stadheim for å hente henne hjem til familien på Flåm, slik at hun kunne føde sitt barn blant sine egne. Broren og resten av hennes familie var skeptiske til denne Eirik Sivle. Og selv om graviditet utenfor ekteskapet ikke var uvanlig, var det skammelig.

Denne skammen gjorde Susanne desperat, og underveis gjemover, kastet hun seg av kjelken og ned i en åpen råk på den islagte fjorden de måtte over, i et forsøk på å ta sitt eget liv. Hun brakk lårhalsen i fallet, men broren kastet seg uti i de islagte kalde vannet og fikk henne tilbake på kjelken.

Med lårhalsbrudd, fødde Susanna Ryum to gutten den 6. April 1857. Begge syntes være døfødde. Den ene døde, men den andre klarte jordmoren å blåse live i. Han fikk navnet Peder Eriksen Sivle.

Mange år seinare skrev Per Sivle til kjærasten sin om hendelsen: Taaler du at höre det, uden at bli gal i Hodet? - Aa ja! du er ikke snerpet. Det var en Jordmor, som efter syv lange og syv brede endelig fik Liv i mig. Min Tvillingbror, den var overladt til andre, blir snart opgivet, de oppfordrede ogsaa gentagende hende til at la ‘den daude Ungen vera’ - det var mig det - men hun gav seg ikke. Og se, hendes Anstrængelse blev virkelig kronet med - - skal jeg si: Held?

RAPPKJEFTET

Susanna og Eirik Sivle giftet seg samme høsten. De slo seg ned på Stadheim. Susanne ble gravid to gange, og bar begge gangene frem tvillinggutter. Ingen av barna levde. Den 14. Oktober 1859, fødte hun den femte og sjette goten i løpet av to og et halvt år. Kroppen var utslitt. Lårhalsbruddet hadde aldri grodd skikkelig. Fem dager etter den siste fødsel-

PER SIVLE

Født6. april 1857 i Flåm i Aurland kommune, Sogn og Fjordane.Vokste opp ved Stalheim, i dag i Voss kommune i Hordaland.Forfatterskapet var folkelig, og hadde et tydelig politisk og nasjonalt innhold.Debuterte1878 med diktsamlingen En Digers Drøm. Var redaktør for Buskeruds Amtstidende i Drammen og Kristianiaposten.Flere nasjonale dikt i samlingene: Noreg. Nasionale Dikt (1894), Bersøglis- og andre Viser (1895), Skaldemaal (1896) og Olavskvæde (1901).I 1891 romanen Streik, bygd på egne opplevelser under trelastarbeiderstreiken i Drammen 1881. Ga også ut populære humoristiske bøker.Døde i 1904 etter å ha **HER MANGLER DET NOE!**

en dødde hun i barselseng.

Faren til Per klarte ikke å ta ansvaret for Per, og han vokste opp i tre ulike fosterhjem. Faren var en av landets største hestehandlere, og han betalte fosterhjemmene godt for at de oppdro gutten Lengst var han hos familien Brekke på Stalheim, der den 11 år eldre fosterbroren Olav Brekke fungerte som Per Sivles lærer, både på skolen og hjemme. Per Sivle var skoleflink og lærenem, og fikk gode karakterer til tross for at han var svært rappkjeftet: **”Jeg har merket meg at du sier du til meg. Det sømmer seg ikke, refset presten ham”.** **”Jeg sier du til høyere personer enn deg”, svarte Per.** **”Hvem da”, spurte presten. Hvorpå Per Sivle freidig svarte med ”Fader vår du som er i himmelen”.**

KRISTIANIA

Etter avsluttet skolegang, gikk han to år på folkehøyskole i Sogndal, deretter et halvt års hagebruksskole i Sandnes. Planen var å bli forstmann, og kanskje dikter på si. Hans idol var forstmann og

eventyrsamler Peter Christen Asbjørnsen.

Planen var at Per Sivle skulle gått videre på skole i bergen, for så å studere forstvitenskap i Tyskland. Men han skiftet mening, og uten at faren visste om det, dro han til Kristiania. Nå ville han studere ved universitete og bli prest eller historiker. Vel etablert i hovedstaden sendte han et brev til faren: ”Min kjære fader! du frygter vel for at jeg kunde skjeie ud paa en eller anden kant herinde, og jeg ser ogsaa selv, at her er mange fristelser; men al den stund jeg har Gud med mig, haaber jeg dog at han vil lede mig og bevare mig. Gid han maa lede og bevare os begge”. Og faren hadde gode grunner til å frykte for sønnen. Norge var inne i ei tid i forandring. Sivle levde like i utkanten av en framvoksende bohembevegelse, som nær venn av Johan Seckmann Fleischer, den senere hovedpersonen i Hans Jægers Fra Kristiania-Bohèmen. Per Sivle dukkar selv opp som biperson i denne roman. Han prøvde seg som diktar, og fekk høsten 1877 ”Dan fyrste songen”, anonymt trykt i Arne Garborgs nystarta avis Fedraheimen. Og han bokdebuterte pseudonymt i 1878 med, En Digers Drøm, eit polemisk dikt mot bohemanen, og fulgte opp med den religiøse diktsamlinga Digte i 1879.

Under sin tid i Sandnes, hadde Per Sivle gjennomgått en vekkelse og blitt streng pietist. Han nektet seg selv alle former for livsglede; han var imot teater, mot billedkunst, mot musikk og lignende. Om det var dette som var grunnen til at han fikk stadig oftere uutholdelig hodeverk, vites ikkje. Han slet med denne migrenen resten av livet. I 1980 slo sykdommen så kraftig ut at han måtte avbryte studiene. Samtidig ble også den strenge pietismen for mye å holde ut. Han gav opp kristendommen og ble ateist. Helseløs og fremtidsløs oppgav han alle tanker på videre studier og forlot Kristiania. Faren hadde fått kjøpt seg en liten gård utenfor Drammen, og dit flytta Per Sivle.

VENSTREMANN

Her fikk livet hans en ny mening. Han havnet i et liberalt debattmiljø, kalt Kammeraten, hvor han gradvis ble dratt inn i den fremvoksende kampen for parlamentarisme i Noreg. En kamp som kulminerte med riksrettsdom i 1884 og innsettelse av Johan Sverdrup som statsminister.

Underveis opplevde han den dramatiske sagbruksstreiken i Drammen i 1881 på nært hold. Han så norske soldater skyte med skarpt mot demonstranter på Bragenes torg. Resultat var at en 17 år gammel gutt ble drept. Per Sivle ble re-

daktør i Buskeruds Amtstidene da den liberale Kammeratflokket overtok avisa. Han gjorde en god jobb som redaktør og ble sakset og kopiert av venstreaviser over hele landet.

Etter at parlamentarismen var innført, dro han til Danmark for å prøve seg som forfatter. Det ble en av de mest suksessrike periodene i hans dikterliv.

Etter i tid i København, havnet han tilfeldigvis som en slags frittstående elev ved den da legendariske grundvigianske folkehøyskolen til Ludvig Schreøder. Her møtte han Wenche Nilsen, som senere ble hans kone. Hun var først i tvil om hun skulle gifte seg med ham, men gav etter da hun fikk lese hans nyskrevne historie ”bare en hund”:

”Jeg skal være saa oprigtig og tilstaa, at du blev en helt anden i mine öine den gang jeg havde læst ‘Hunden’, fordi jeg der saa, at du just var i besiddelse af de egenskaber, som jeg trodde at savne hos dig: finfølelse og hjertelighed”

Per Sivle vant kvinnen i sitt liv ved hjelp av sin diktning. Til tross for at han advarte henne med at den som giftet seg med ham, måtte tåle å sulte. Og Wenche Sivle sultet omtrent i hjell for hans skyld. I perioder var han arbeidsufør og kona måtte flytte fra ham og selv livberge seg og datteren Sussi (Susanne, oppkalt etter moren)

ARBEIDERROMAN

Til tross for et godt økonimisk utgangspunk, og suksess både som forfatter, dikter og redaktør, strevde Per Sivle store deler av livet økonomisk. Han arvet gården etter faren, men var lite nevenyttig. Sivle ble aldri noen gårdbruker. Livet var en evig kamp mot fattigdom, selv om han var en kjent dikter i sin tid. Hans problem med alkohol, synes å være gjennomgående i alle biagrafer om dikteren

Han skrev en rekke nasjonale dikt. I barndommen hadde han lest Snorre, og diktene er tydelig preget av det. Vossastubbene og sogene ble også populære. Romanen ”Streik” er den første norske arbeiderromanen. Han skrev både på bokmål som han kalte dansk, og på landsmål. - Sivle hadde en evne til å være der ting skjedde, sier Jens Brekke. Han var redaktør og dikter og hadde absolutt noe å si i sin samtid, ikke minst i forbindelse med unionsoppløsningen. Han var så sterk nasjonalist at han var en av de dikterne tyskerne først ville arrestere, tross at det da var nesten 40 år siden han døde. - Sivle har skrevet markante ting som står som søyler i bokheimen. Sågene er voldsomt nære og intenst ærlige. Dikt som ”Den fyrste

Songen” er kolossalt sterkt. Jeg vil påstå at ingen norsk dikter har skrevet seg lenger inn i sjelen på den vanlige nordmann enn Sivle gjorde her, sier Brekke. Sammen med andre ildsjeler i Sivlelaget har han sørget for at alt Sivle skrev nå er utgitt på nytt.

TESTAMENTE

Det var striden om dikterlønn som til slutt fikk Sivle til å gi opp. Han hadde hatt flere stipender, og fikk dikterlønn i et år av Stortinget, og deretter avslag. - Kanskje han var så alkoholisert på grunn av smertene at de ikke ville gi ham dikterlønn? Kanskje var han også redd at dikterkarriøren var over, skriver Bjarte Birkeland i biografien fra 1961. Sivle var syk, nedfor og redd for å komme på sinnssykehus. Han leverte diktet som hadde tittelen ”Et testament” til Buskerud Amtstidende, kontordamen fikk han til å forandre tittelen til ”Eit ord”. Diktet begynner slik: ”Ja, no skal Noreg ha Takk fyr meg. Og så fær då kvar ein syta fyr seg. Eg gjorde mitt, og det var ikkje stort. - Men endå eg segjer at gjort er gjort.” Både Wenche Sivle og Anders Hovden forsto hvor langt nede Sivle var, men de klarte ikke å redde ham. Han skjøt seg på Torggata bad den 6. september 1904, 47 år gammel. Da hadde han på forhånd skrevet diktet:

”Gøym meg mor”. Diktet slutter sånn: Og eg var eit barn og eg er ein Mann, og mykje eg vanta, og lite eg vann. Eg vanka og flutte på villande fot, og jamnast so bar meg no Vegen imot. Og no er eg trøytt, og eg stundar til Natt, og berre ein einaste Sukk eg hev att: Mor, Mor, gøym meg, Jord!

Den fyrste songen

Den fyrste song eg høyra fekk,
var mor sin song ved vogga;
dei mjuke ord til hjarta gjekk,
dei kunde gråten stogga

Dei sulla meg so underleg,
so stilt og mjukt te sova;
dei synte meg ein fager veg
opp frå vår vesle stova

Den vegen ser eg enno tidt,
når eg fær auga kvila;
der stend ein engel, smiler blidt,
som berre ei kan smila

Og når eg sliten trøyttnar av
i strid mot alt som veilar,
eg høyrer stilt frå mor si grav
den song som all ting heilar

VI ALKOHOLIKERE

Å innrømme: Jeg er alkoholiker, - åpner for solidaritet med andre som erkjenner de har samme problem. Samhold gjennom ærlighet gir styrke

Illustrasjon og tekst Arvid Bergstøl

Ei eller annen gang håper jeg å male et stort bilde av et AA-møte. Slik tenker jeg:

I midten av bildet er det selvsagt et bord, rundt bordet løper ei kraftig gyllen lenke som består av mange ledd. Ved hvert ledd sitter en alkoholiker, en kvinne eller en mann. Her er både konge og klovn, den besatte og den bedradde, den smarte og den ynkelige, den rasende og den sentimentale, den hovmodige og den ydmyke. Noen er unge og andre eldre, noen er nykommere og andre erfarne. Det eneste som binder dem sammen er den gyln lenken.

Jeg vil at bildet skal formidle undring. Den samme undringen jeg opplever på de fleste AA-møter. For hvordan kan vi som er så forskjellige på yttersida være så like på innsida?

Er det bare alkoholismen som binder oss sammen? Eller er det fordi vi prøver å være åpne og ærlige med oss selv på møtene.

For da ser vi så mange tanker og følelser vi er felles om. At vi kan være både kloke og dumme, kortsynte og fremsynte, stae og tolerante, både gjerrige og ødsle og respekterer eller håner våre medmennesker, alt etter som. Tanker om bitterhet, sjalusi, misunnelse og grådighet og andre tunge følelser som savn, sorg og anger deler vi med de andre rundt bordet.

Det kan virke som om våre svakheter og vanskeligheter gir styrke.

Kanskje speiler det seg en hemmelighet i at det som irriterer og utfordrer ved andres holdninger eller væremåte kan føre frem til en forståelse av oss selv. En erkjennelse fellesskapet hjelper oss til å se bare vi er åpne og ærlige.

Og ved å lytte til andres åpenhet gjenkjenner vi oss selv, den dårlige samvittigheten slipper litt taket og selvironien kan dra på smilebåndet. Egoet får luftet seg i solidaritetens ånd.

Toleransen vinner terrang i sinnet og vi innser at vi ikke er bedre enn andre mennesker.

Undringen over alle disse aspekter vil jeg prøve å male, men føler det vil være umulig.

For mange år siden satt jeg i selvmedlidende ensomhet i basisbehandling på A-Klinikken og erkjente at jeg er alkoholiker og at jeg ikke noen gang i fremtiden kan tøysje alkohol. Mens tårene rant så jeg inn i ei tom og meningsløs fremtid. Uten en drink ville livet være uten et eneste glimt av glede eller håp. Der og da kunne jeg ikke fatte at det var mulig å leve uten en drink, men i dag er tanken på alkohol som «medisin» mot livets vanskeligheter helt fjern.

Da jeg møtte AA for tjuetre år siden var min sterkeste følelse frykt. Jeg merket varmen mellom menneskene der, samholdet, styrken og den hyggelige atmosfæren, men jeg var bare redd for å bli synlig, engstelig for å bli snakka til så å si. Ville helst sitte for meg selv, mens jeg lyttet til egoets stemme:

”Herregud – innbiller de seg virkelig at jeg trenger å lære noe. Jeg som har lest så mye, levd så lenge og deltatt i så mye og har hatt så mange betydningsfulle venner og bekjente som ikke er alkoholikere. Jeg som er kunstner og har søkt sjelens dybde i så mange sammenhenger, til og med i drinken, - skulle lissom jeg behøve å lære noe om meg selv som alkoholiker, om moral, om etikk og tro og livsholdninger?

Nei, det de snakker om angår kanskje dem, - men ikke meg.”

I begynnelsen av edruskapet følte jeg meg ufri, nedtrykt og fjern uten drinkene. Innestengt i skam og savn, men utestengt fra mitt tidligere «gode liv». Skilsmissen, huset solgt, økonomien ødelagt, arbeidsevne og livslyst var borte vekk.

Jeg unngikk gamle venner og følte uro og frykt hvis jeg var på steder hvor det ble servert alkohol. Ble fort irritert over bagateller og så fler begrensninger og håpløsheter i en ukjent fremtid, enn muligheten for å reise meg som menneske.

Livet var egentlig noe forbanna dritt.

Frykten for å sprekke, for at jeg skulle svikte meg selv og de som så et håp for meg uten drinken, betydde enormt mye.

Og da jeg traff min kjære Kari på den tiden, så forandret alt seg. Jeg fikk mer mot på livet, og lyttet til hennes klokskap og konstruktive kritikk når jeg var åpen om problemer, tanker og ideer.

Begynte å se på andre mennesker fra en vennligere vinkel, og lyttet bedre til det som ble sagt.

Jeg hadde jo levd ganske så egosentrisk tidligere i livet.

Som freelance grafisk designer og billedkunstner hadde jeg oppfattet meg selv som en som kunne tillate seg nesten hva som helst.

Tåpelig innbilning. Men jeg har hatt feil tro om mange ting.

Jeg hadde feil tro om kunstnerisk frihet, for den «friheten» førte i mange meningsløse retninger uten ekte forankring i opplevelse eller verdisyn. Jeg så arrogant og medlidende på nytenkning i kunstens nye retninger, men burde heller tatt utviklingen av min egen kunstoppfatning på alvor.

Et lettsindig forhold til økonomi og god inntekt gjorde at jeg kjøpte ting vi ikke hadde bruk for. Men den gang var det herlig å nyte hva status, luksus og gode drikkevarer innebar.

Når jeg leser gjennom ovenstående beskrivelse, tenker jeg:

«Hva er vitsen med å være så åpen og selvkritisk?

Hvor vil du egentlig hen?»

Jeg vet hvor jeg vil hen.

Jeg ønsker å poengtere at rusavhengighet, om det er alkohol eller narkotika som styrer, så avstumpes den avhengige til holdning og handling som griper destruktivt inn i andres liv. Primært er det de som står nærmest som skades mest.

Og jeg tror rusavhengighet undergraver moral og ansvar for fellesskapet. Det gjelder rusavhengige på alle nivåer i samfunnet. Solidaritet med andre, samfunnsfølelse og empati med de som har det vondt, blir som oftest gjemt bort i alko-egoets mørkeste kroker. Lover og regler angår ikke meg, tenker den rusavhengige, - og tar seg en drink til.

”Bare den er fri som eier seg selv” har en filosof sagt.

Frihet er den makt vi har over oss selv.

Uten mine mange år som rusavhengig hadde jeg ikke opplevd hvor fantastisk det er å leve edru uten en eneste tanke på en drink. Desmond Tutu har en gang sagt:

”Jeg tilhører en gruppe – derfor eksisterer jeg”.

Jeg tilhører også en gruppe og kan ærlig si:

”Jeg er alkoholiker. Den innrømmelsen setter meg fri!»

SOSIAL AKSEPT SKAPER RUSTRENDER

I flere år er det blitt ført bagatelliseringskampanjer for cannabis fra lokale og globale legaliseringslobbyister. Nå ser vi virkningene.

Av Oddmund Harsvik

I **Bergen** ble bruken av cannabis og annen narkotika så problematisk i videregående skoler at elevorganisasjoner tok kontakt med politiet for å få de til å rydde opp. Det politiet fant, cannabis, kokain, Lsd, og ecstasy, bør en ikke finne i den norske skolen. Likevel klarte lobbyistene å mane til kritikk overfor politiet for at de hadde slått ned på narkotikakriminalitet i Bergens-skolene.

”Å **storme** skolen med hundre politi og hunder for å ta noen som røyker hasj, er å misbruke makt”, sutret de over kilometer med spalteplass.

I **Kristiansand** viser en trendrapport at bruk av hasj har spredd seg til alle miljøer i byen. Og bruken er blitt mer vanlig blant de unge. Også blant ungdommer i de kristne miljøene.

Overfor lokalpolitikere forteller en bekymret leder av Kristiansand kommunes forebyggende team at det er en tendens til at de ”bare må prøve hasj”, og at de bagatelliserer virkningen. I samtaler med unge som er blitt tatt for å omsette og/eller bruke cannabis, sier ungdommene at stoffet ikke er farlig, og at de vet alt som er verdt å vite om hasj. Etter en samtale med informasjon om skadevirkningene, skifter de mening.

”**Hadde vi** visst dette, hadde vi ikke brukt stoffet”.

Dette betyr at myndigheten må konkurrere med legaliseringslobbyisten om å få frem reell informasjon. Mens lobbyistene bagatelliserer, må faglige myndigheter komme med faktainformasjon om skadevirkningen.

HVA SKJER hvis cannabis blir legalisert?

Who (Verdens helseorganisasjon) fastslår at pris og tilgjengelighet er våre beste verktøy for å regulere bruken av lovlig rusmidler. Dette benekter svært mange av cannabisliberalistene, og de som innrømmer at det kan være slik, argumenterer med at cannabis er billigere enn alkohol og at ungdommen lettere får tak i hasj enn alkohol. De mener dermed at argumentet faller.

Gjennom liberaliseringen tilfører vi imidlertid et annet salgsfremmede

verktøy; sosial aksept. Bare gjennom sin lobbyvirksomhet, gjennom debatene, har de klart å sosialisere stoffet til en viss grad, ut fra de argumentene vi hører fra ungdommen: ”Det er ufarlig, uskadelig”. Når de nå fjerne straff fra bruk og omsetning, betyr det at det er økt sosial aksept for å bruke.

Pris, tilgjengelighet pluss sosial aksept, brukes av store salgssuksesser som Coca Cola, merkeklær, dagligvarer, sminke og en masse trender. Det er markedsføringens abc. Og hvor virkningsfull den er, dokumenteres gjennom kjente resultater:

Malmö er en kjent, svensk, belastet by. Sverige har omtrent samme restriktive ruspolitikk som Norge. Malmö er også kjent for byen som ligger på andre siden av Broen over til Danmark, København. Til tross for mye kriminalitet og fattigdomsproblemer, viste undersøkelser for noen år siden at 12 prosent av 15-åringene brukte eller hadde prøvd cannabis. På den andre siden av broen, i København, der politi og myndigheter har et akseptert forhold til cannabis, var resultatet på de samme spørsmålene 46 prosent. De siste kjente tallene fra undersøkelser i Norge, er fem prosent, mot 17 prosent i gjennomsnitt i Europa.

Norsk narkotikapolitikk bidrar altså til å minimalisere den sosiale aksepten, og dermed redusere bruken.

Liberalistene vil legalisere bruk, og begrense omsetning ut fra et ”cannabispol”. For oss som er gamle nok til å huske da kun de største byene hadde polutsalg, og da øl måtte bestilles i kasser fra butikk, kjenner argumentene som følger:

”**Mer tilgjengelighet** for å få bukt med

livsfarlige smuglervarer, helsefarlig og dårlig hjembrent” osv. Men selv i dag med polutsalg på hver minste tettsted, ølsalg i alle butikker smugles det i stor grad alkohol, også livsfarlig alkohol. Slik vil det også bli med cannabis hvis den legaliseres.

Drømmen om å få bukt med smugling, kun få rene planter, er utopi. Vi vil få en ”alkoholdebatt” x 10. Der foreldre vil stå frem i media og fortelle at reglene fører til at deres barn må røyke uren cannabis. Fordi de ikke er gamle nok, eller har råd til å betale den avgiftsbelagte cannabisen på polet. Vi vil få ett legalt marked for de resurssterke og ett illegalt for de som er så skada av bruken at de har mistet sine nettverk og sin økonomi. Og det er de siste det vil være flest av.

Vi har i dag et legalt rusmiddel. Riktignok er dette rusmiddelet minst like skadelig som de fleste illegale, men å få folk til å klare seg uten, er en utenkelig tanke. Derfor får vi regulere det etter beste evne, prøve å redusere skadevirkninger så godt det lar seg gjør. Men å legalisere enda flere skadelige rusmidler, må bare ikke skje.

Vi har allerede et helsevesen som er preget av alle skadevirkningene av rusmidler, ikke minst den lovlig varen alkohol. Hvordan skal vi takle en fremtid der vi trinnvis har legalisert, gitt sosialaksept, for alle typer rusmidler? For det er det som vil skje. Vå må også ta adnotam at storparten og de mest omfattende rusproblemene i landet skyldes alkohol, reseptbelagte legemidler og Lar-medisin. Disse rusmidlene er det sosial aksept for å bruke.

Allerede i dag snakker en del liberalister om at behovet for rus er grunnleggende. Det er selvfølgelig feil. Hadde påstanden vært en sannhet, hadde hele verdens befolkning bruk rusmidler. Det gjør vi ikke. Det anslås at ca halvparten gjør det.

Vårt mål må bli å jobbe mot at flest mulig ikke skaper seg et grunnleggende rusbehov. Men at de tar til seg denne målsettingen:

Å synliggjøre at livet oppleves best ved å være tilstede i det! Det er da vi får frem vår naturlige eufori.

TAKK!

Et ord vi bruker flere ganger om dagen, men som likevel kanskje burde brukes oftere. Er vi flinke nok til å takke? For at noen er tilstede, for at noen strekker ut ei hånd, eller for at noen TAR den.

Stormberg tror på det å ta vare på hverandre, og å gi hverandre nye sjanser og muligheter. Vi tror på ansvar og plikter.

Til deg som har kjøpt dette magasinet; TAKK! Takk for at du tror på gatemagasinet og den muligheten de gir andre mennesker.

Til deg som har handlet hos Stormberg; TAKK! Takk for at du valgte oss og bidro til å gjøre verden til et litt bedre sted.

1% MAKES A DIFFERENCE

1% av Stormbergs omsetning brukes til samfunnsnyttige og humanitære formål. Les mer om denne ordningen på stormberg.no

STORMBERG
SMÅ TURER ER OGSÅ STORE

ÅPENHET FJERNER SKAM OG TABUER

Rusavhengighet er skam- og tabubelagte temaer. De aller fleste som sliter med dette, benekter sin egen avhengighet. Men mine erfaringer er at hvis noen er åpne om eget misbruk, kommer flere etter.

Tekst: Oddmund Harsvik

Gjennom flere år har jeg stått offentlig frem med min alkoholisme. Det er 24 år siden jeg sluttet å bruke noe som helst rusmiddel, dess mer jeg snakker om dette, dess mer bidrar jeg til å fjerne det skambelagte. Sosiale medier er blitt et godt sted å sette fokus på problemet. Og her er eksemplet på at det nytter. Jeg skrev dette på Facebook en kveldstime:

På ryggen min er det tatovert 24 grunner til at jeg begynte å ruse meg. Toleranseutviklingen førte med tiden til av bruk av rusmiddelet virket motsatt. Dette står også tatovert på ryggen min. I mange år forsøkte jeg å tvinge rusmiddelet til å funke like positivt som det en gang gjorde, fordi jeg tenkte jeg ikke kunne leve uten den gode virkningen.

Til slutt ga jeg opp kampen mot vindmøllen. Jeg søkte hjelp til å slutte. Med tiden har jeg opplevd at det å bruke eksterne rusmidler er bortkastet. Fra naturen er vi utstyrt med en naturlig berusende evne. Denne evnen blir imidlertid kortslutte ved bruk av eksterne rusmidler, som skal gi oss snarveier. Jeg trodde jeg ikke kunne fungere uten. Etter 24 år rusfri, vet jeg at jeg fungerer bedre enn jeg noen gang gjorde i mine 40 levde år før jeg ble rusfri.

Er det ikke rart? Neil Det er bare fantastisk!

Et par dager senere var jeg ute en kveldstur. Undeveis ble jeg praiet av jeg en jeg ikke kjenner, ikke vet hvem er. Han kom bort og fortalte at han hadde lest på facebookstatusen min om hvorfor og hvordan jeg kuttet ut alkohol. Han kjente seg igjen i at rusen ikke var særlig positiv lenger, og han lurte på hvordan han likevel skulle klare å bli villig til å gi opp alkohol for resten av livet?

Det skal du heller ikke, i alle fall ikke til å begynne med. Du skal søke få hjelp til å klare å ikke å måtte drikke i dag! svarte jeg.

Men jeg har drukket i dag, svarte mannen. Da skal du begynne i mor-

gen. Når du våkner i morgen skal du si til deg selv at i dag skal jeg ikke drikke alkohol.

Det er da enkelt. Alle klarer seg uten alkohol en dag, lo han. Ja, akkurat svarte jeg. Og neste morgen gjentar du det samme. Du slutter ikke med alkohol eller rusmidler for resten av livet. Det blir for uoverkommelig. Du lar være å ruse deg I DAG, en dag om gangen. Hvis du gjør de riktige tingene, forsvinner behovet for alkohol og andre rusmidler. Selvmedlidenheten og egoismen forsvinner. Det samme gjør de akutte økonomiske problemene. Livet blir berusende nok i seg selv. Din naturlige euforiske evner begynner å funke igjen.

Hvordan gjør jeg det rette?

Du søker hjelp, så får du svarene. Det høres enkelt ut å ikke skulle drikke en

dag om gangen, men det er tøft, og du klarer det ikke alene. I alle fall klarer du ikke å la være å begynne igjen, hvis du ikke gjør de rette tingene. Det er detsiste som er det vanskelige. Alle klarer å slutte. Men få klarer å la være å begynne igjen.

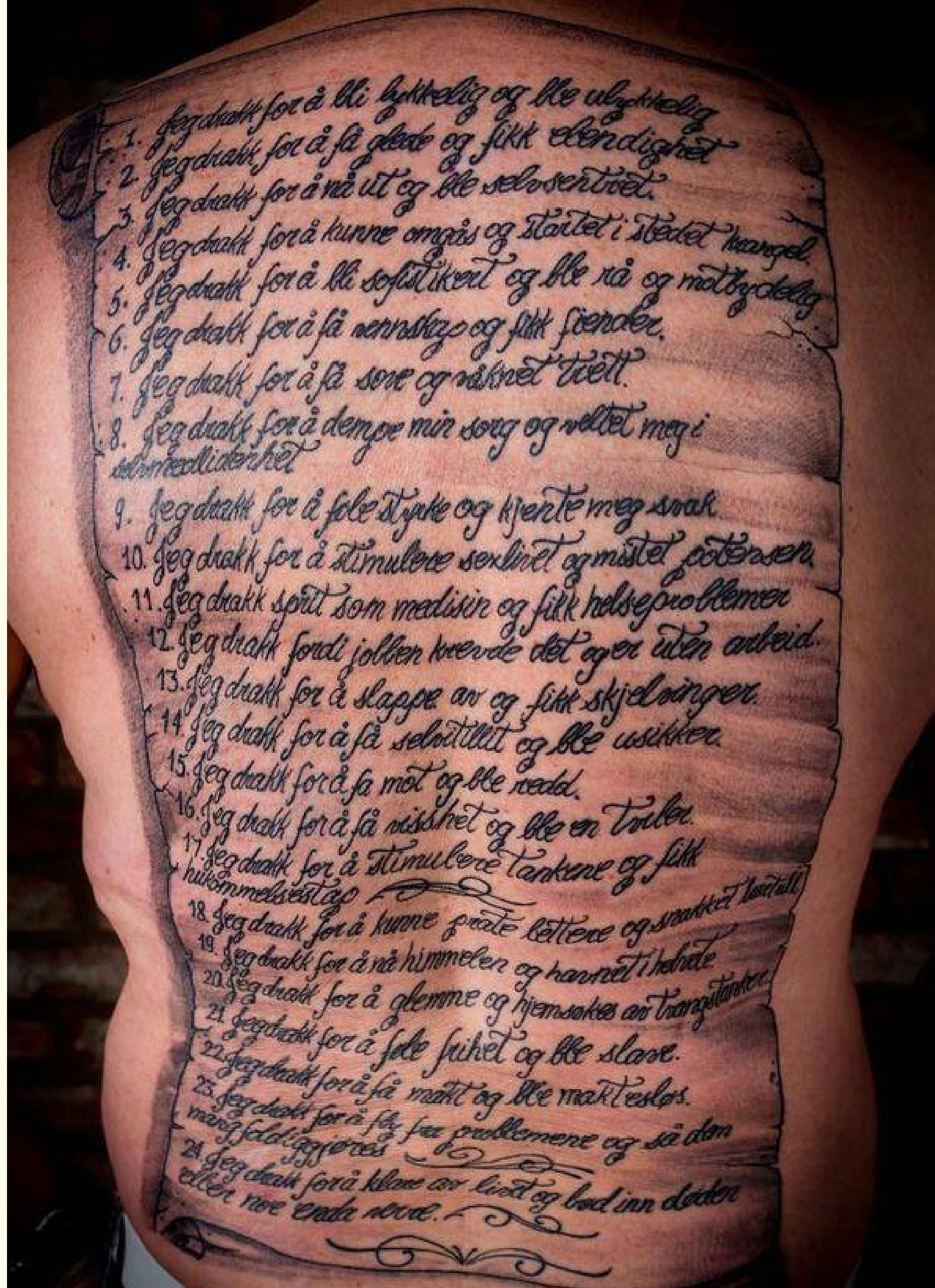
Mannen skulle snakke med fastlegen sin, for å få den hjelpen jeg anbefalte ham. Han fikk også et telefonnummer han skal ringe. Jeg fikk lov til å legge ut samtalen på Facebook. For som han sa:

Når jeg ble nysgjerrig på det du skrev på statusen din, så kan det være noen blir det av å lese hva jeg lurte på.

Jeg la som avtalt ut denne samtalen på sosiale medier, og åpenheten gir resultater. Jeg har mottatt flere telefoner fra personer som er nysgjerrige på om de har problem og fra folk som forstår at de trenger hjelp.

Disse punktene står på ryggen min: ALKOHOLENS KONSEKVENSER

1. Jeg drakk for å bli lykkelig og ble ulykkelig.
2. Jeg drakk for å få glede og fikk elendighet.
3. Jeg drakk for å nå ut og ble selvsentret.
4. Jeg drakk for å kunne omgås og startet i stedet krangel.
5. Jeg drakk for å bli sofistisert og ble rå og motbydelig.
6. Jeg drakk for å få vennskap og fikk fiender.
7. Jeg drakk for å få sove og våknet trett.
8. Jeg drakk for å dempe min sorg og veltet meg i selvmedlidenhet.
9. Jeg drakk for å føle styrke og kjente meg svak.
10. Jeg drakk for å stimulere sexlivet og mistet potensen.
11. Jeg drakk sprit som medisin og fikk helseproblemer.
12. Jeg drakk fordi jobben krevde det og er uten arbeid.
13. Jeg drakk for å slappe av og fikk skjelvinger.
14. Jeg drakk for å få selvtilitt og ble usikker.
15. Jeg drakk for å få mot og ble redd.
16. Jeg drakk for å få visshet og ble en tviler.
17. Jeg drakk for å stimulere tankene og fikk hukommelsestap.
18. Jeg drakk for å kunne prate lettere og snakket bare tull.
19. Jeg drakk for å nå himmelen og havnet i helvete.
20. Jeg drakk for å glemme og hjemsokes av tvangstanker.
21. Jeg drakk for å føle frihet og ble slave.
22. Jeg drakk for å få makt og ble maktesløs.
23. Jeg drakk for å fly fra problemene og så dem mangfoldiggjøres.
24. Jeg drakk for å klare av livet og bød inn døden eller noe enda verre.

KLARS MUNTRE SIDER

BURSDAGS

En mann snakket med en kamerat om hva han skulle gi til kona til bursdagen hennes. «Hva skal man gi til en som har alt, og har råd til å kjøpe seg akkurat hva man vil?»

Kameraten sa: «Hvorfor lager du ikke et gavekort hvor du sier hun kan få to timer med fantastisk sex på hvilken som helst måte hun vil? Hun kommer helt sikkert til å bli begeistret» Mannen tok kameratens råd og gjorde det.

Den neste dagen spurte kameraten han: «Nå, tok du rådet mitt? Likte hun det?»

Mannen svarte: «Hun elsket det. Hun hoppet opp og ned, takket meg, kysset meg på munnen, løp ut døra og ropte: «Sees om to timer!»

OPPSPART

Et nygift ektepar tok inn på et lite turisthotell. Brudgommen va 85 og brura va 30. Han så temmelig skrøpelig ut, og mange va redd før at han ikkje skulle overleve bryllupsnatta, før brura så både spenstig og yppig ut. Næste morra kjæm brura vaklanes ned trappa, mens ho klamra sæ tel gelendret. Då ho omsider kjæm sæ tel bordet i kafeen kjæm kelnarn bort og spør... - Ka e det med dæ ?? - Du ser jo ut som du har vorre i slosskamp med en bjørn. Brura sukka og jamra sæ ... - Då gubben sa at han hadde spart i 60 år. trudde æ det det va pængan han snakka om.

VELKOMMEN GJEST

En mann fra Bodø skrev et lite brev til et hotell i Tromsø, der han akter å tilbringe en uke. I brevet sto det: Æ vil svært gjerne ta me mæ bikkja mi. Den er lydig og veldressert. Er det greit om æ har den på rommet mitt om natten?

Han fikk til svar fra hotellverten: Jeg har drevet dette hotellet i tjue år, og i løpet av disse årene har jeg aldri opplevd at en hund stjeler håndklær, sengetøy, sølvtøy eller bildene på veggen. Jeg har aldri måtte kaste ut en hund midt på natten fordi den er full og støyende, og jeg har aldri opplevd at en hund har stukket av fra hotellregningen. Ja, hunden din er hjertelig velkommen til å bo på hotellet mitt. Og hvis bikkja går god for deg, er du også velkommen til å bo her.

FORVENTNING

Tre menn satt på fødeavdelingen da en pleier kom ut og sa til den ene. -Gratulerer! Du er blitt far til tvillinger! _ Fantastisk! Og jeg som jobber i Dobbeltgarasjen AS! Litt etter kom en pleier og sa til den andre mannen: -Du fikk trillinger! - Utrolig, sa han, jeg jobber jo for restauranten Tre Brødre! Da reiste tredjemann seg og sa. - Få opp vinduet, så jeg får frisk luft, jeg jobber for 7-Eleven!

HANNEKRAV OG KJERRINGEMNER

Nr 1 gifter seg med ei jente fra Oslo. Han krever at hun skal stelle huset. Første og andre dagen ser han ingen forskjell, men den tredjedagen er huset strøkent.

Nr 2 gifter seg med ei jente fra Trønderlag. Han krever at hun skal stelle huset og at middagen står på bordet når han kommer fra jobb. Det går noen dager, men så ser han at hun har gjort det han krever.

Nr 3 gifter seg med ei jente fra Finnmark. Han krever at hun skal stelle huset, middagen skal være utsøkt, klærne vasket og skjortene strøket. Han ser ikke noe de tre første dagene, men fjerde dagen kan han se litt på venstre øye, og kan bevege høyrearmen såpass at han får smurt seg ei brødskiye.

GRATULERER MED DAGEN!

Jeg våknet opp av vekkerklokken den dagen jeg fyllte 40 år. Livet kunne vært bedre, men jeg håpet i det minste min kone vil ønske meg til lykke med dagen. Til min store skuffelse sa hun ikke en gang god morgen. Under frokosten snakket ikke engang mine barn til meg. Da jeg kom på kontoret, gratulerte min sekretær meg med dag, og jeg ble meget glad. Hun var den eneste av mine kolleger som husket min fødselsdag. Midt i arbeidsdagen spurte min sekertær meg om vi kanskje skulle spise lunsj sammen. Hun er en flott kvinne i 20-årene, og jeg svarte at det var det hyggeligste som hadde hendt meg denne dagen. Deretter dro vi ut og spiste. På vei tilbake til kontort spurte hun om vi i stedet for å kaste bort en så flott dag på kontoret skulle reise hjem til henne. Jeg svarte ja, og etter at hun hadde servert meg en drink i sin lekre treromsleilighet med duse fine farger som skapte en sensuell steming, sa hun at hun bare skulle skifte til noe mer komfortabelt. Jeg merket at pulsen slo raskere, og tenkte at dette kan bli en interessant opplevelse.

Hun gikk inn på soveværelse, og kom etter en liten stund ut med en enorm kake, etterfulgt av min kone, mine barn, min sjef og alle mine kolleger. Og der satt jeg, som en idiot, helt naken i sofaen...

POLITIKK:

- Far, jeg har fått en hjemmeoppgave. Kan jeg spørre deg om noe?

- Klart det, kjære sønn. Hva vil du spørre om?

- Hva er politikk?

- Hmm, vi kan ta familien vår som et eksempel. Jeg tjener pengene, så vi kan kalle meg regjeringen. Moren din tar hånd om pengene, så vi kan kalle henne Stortinget. Vi tar hånd om deg og dine intresser så vi kaller deg folket. Videre kaller vi hushjelpen for arbeidsklassen, og den nyfødte broren din kaller vi fremtiden. Forstår du nå?

-Ikke helt, men jeg skal tenke litt over det.

Samme natt våknet sønnen av at lillebroren skrek, og gikk for og se hva som skjedde. Han oppdaget at broren hadde gjort skikkelig på seg i bleien. Da gikk han inn på foreldrenes soverom der moren lå i dyp søvn. Så gikk sønnen til gjesterommet og tittet gjennom nøkkelhullet. Da fikk han se faren i sengen med hushjelpen. Ingen av de to i sengen hørte at sønnen banket forsktig på døren, så han gikk tilbake på rommet sitt og krøp til køys.

Neste morgen:

- Far , nå tror jeg at jeg forstår hva politikk er.

- Det var fint. Kan du forklare det med dine egne ord?

- Ok. Mens regjeringen har seg med arbeidsklassen sover Stortinget søtt. Folket blir ignorert og fremtiden er full av dritt.

DEN DYPE SAMTALEN

En ateist satt ved siden av en liten jente på flyet. Han snudde seg mot henne og sa: - Vil du prate litt? Flyreisen går forttere om man prater med noen. - Den lille jenta svarte: Hva vil du prate om da ? -Å jeg vet ikke, hva mener du om at det ikke finnes noe Gud, himmel, helvete eller liv etter døden ? spurte ateisten. ... -OK, sa jenta. Det kan være interessant å snakke om det, men la

meg stille et spørsmål først: En hest, en ku og et rådyr, spiser alle gress. Hvorfor driter da hesten klumper, kua store bløte klatter, og rådyra små harde kuler ? Ateisten, overrasket over jentas intelligens, tenker litt, og sier: Hmm, ingen anelse! Jenta: Kjenner du deg virkelig kvalifisert til å diskutere Gud, himmel, helvete og livet etter døden, når du ikke kan forklare en dritt?

BEKJENTSKAP

En kvinne skal til å stige inn på bussen. Hun oppdager at skjørtet hennes er så trangt at hun ikke får løftet beina høyt nok. Så da strekker hun hånden bak rumpen, finner glidelåsen til skjørtet og løsner litt på det. Men det hjalp ikke nok, så hun løsner litt mer på skjørtet. Heller ikke denne gangen var det nok, så hun løsner enda mer på skjørtet. Plutselig kjenner hun to hender mot sin rumpe, hendene dytter henne opp trappen og inn i bussen. Hun snur seg rasende mot mannen bak seg: - Hva er det du gjør? Jeg kjenner deg da ikke så godt at du kan tillate deg noe sånn. - Og jeg kjenner deg heller ikke så godt at du kan tillate deg å dra ned buksesmekken min tre ganger...

WHJELPSOM BLONDINE

Når en lastebilsjåfør stopper på rødt lys glir en liten Nissan Micra opp på siden. Ut av Micran hopper en blondine, som løper rundt til lastebilsjåførens dør og banker på. Sjåføren veiver ned vindu og blondinen sier: - Hei jeg heter Gunn og lasten din renner ut! Lastebilsjåføren bryr seg ikke med det blondinen sier, men når han stanser i neste lyskryss glir Micran igjen opp på siden. Blondinen hopper ut, løper rundt og banker på. Sjåføren veiver ned vindu og blondinen sier igjen: - Hei jeg heter Gunn og lasten din renner ut! Lastebilsjåføren rister på hodet og forsetter nedover gaten. Ved det tredje lyskrysset skjer det samme igjen. Atter en gang hopper blondinen ut av Micran, løper rundt og banker på. Sjåføren veiver ned vindu og blondinen sier igjen: - Hei jeg heter Gunn og lasten din renner ut! Når det blir grønt drar lastebilsjåføren på og rekker fram til neste lyskryss i god tid før Micran. Denne gangen hopper lastebilsjåføren ut og løper bort for å møte Micran. Han banker på vindu til førerdøren og når blondinen lukker opp sier han: - Hei jeg heter Rolf, det er midten av januar og jeg salter veien!

SØRLANDS- ENTUSIAST MED SOLID BAKGRUNN

Å dele ut penger til folk uten å stille krav er ikke solidaritet – det er stakkarsliggjøring. Forventning til et menneske er en tillitserklæring - man trenger tillit for å utvikle seg.

Tekst LEIF STRØM Foto: TOR ERIK SCHRØDER

Samfunnsengasjert er et stikkord når det gjelder Harald Furre – helt fra han gikk i niende klasse har han vært interessert i hva som foregår i samfunnet. Gnisten ble tent da det ble diskusjon om karakterer på skolen. Da meldte han seg inn i Unge Høyre og kjempet for å beholde karakterene. Han mente da som nå at man må stille krav til mennesker for å få resultater.

VELUTDANNET OG AKTIV

Harald Furre har en CV som mange kan misunne han. Men så ble han da også født inn i skolen av to lærer foreldre. De var opptatt av – og sørget for at han fikk en solid utdanning. Etter de obligatoriske årene på Haumyrheia skole bar det til Katta og senere til BI i Oslo hvor han utdannet seg til siviløkonom med internasjonal bedriftsledelse som spesialitet. Han har også vært innom London Business School og Harvard Business School. Harald har hele tiden markert seg som en leder – fra elevrådsleder til leder i Kristiansand Unge Høyre. I fire år satt han også i sentralstyret sammen med mange av dagens statsråder. Etter å ha jobbet i Oslo noen år flyttet han hjem i 1990 og satt i bystyret i åtte år som gruppeleder for Høyre. Samtidig var han leder av Agderforskning. I 2004 startet

han Oxford Research – opprinnelig et dansk selskap med forbindelser til England. Der har han vært leder og eier til i dag. Harald Furre ble i februar valgt som Fylkesleder i Vest-Agder Høyre.

LIKESTILLING I FORSVARET?

Oxford Research dokumenterer og utvikler kunnskap gjennom analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger. Eksempel på hva de gjør lokalt er å utarbeide Konjunkturbarometeret for Agder. På landsbasis har de blant annet gjennomført en studie rundt likestilling i forsvaret. Den konkluderte med at gutter og jenter på samme rom fremmer likestillingen. Denne studien vakte oppsikt langt utover landets grenser - blant annet på Times hjemmeside. - Vi evaluerer også offentlige tiltak: Får vi nok igjen for pengene våre? Svaret på dette er at vi stort sett får det. Vi har det jo bra i Norge – velferdssamfunnet er velfungerende. Forskjellene er ikke så store som mange andre steder.

- PENGER ER BRA – MEN IKKE ALT

- Selv har jeg bevisst valgt jobber hvor jeg kan utvikle kunnskap til forbedring av samfunnet. Et godt samfunn bygger ikke bare på penger selv om det også er

viktig. Like viktig er friheten til å velge og muligheten til å få utdanning. Men jeg vil hevde at penger ikke er et onde – de kan brukes fornuftig og gjøre en forskjell for den enkelte og samfunnet.

- **Solidaritet** er vel et begrep som ofte forbindes med Venstresiden i politikken. Men det er et mangfoldig begrep. Det betyr at man bryr seg og vil skape et samfunn der alle trives – der alle får utdanning og helsestell. Norge er et spleiselag hvor alle bidrar til det offentlige tilbudet – fellesgodset. Solidaritet er også viktig mellom generasjonene – både for de godt voksne og fremtidige generasjoner. Her kommer både miljøtenking og økonomi inn i bildet. Samtidig som befolkningen i dag skal få sine behov oppfylt, må vi ikke glemme de som kommer etter oss. Vi har også den fattige del av verden. En av våre oppgaver som et rikt land må være å få den fattige del av verden på fote slik at flest mulig får et fullverdig liv der også.

Å GI UTEN KRAV ER IKKE SOLIDARITET

- Her kommer vi inn på en av mine kjeppheter – det er feil bare å gi penger uten å stille krav. Forventning er en tillitserklæring. Mennesker trenger det for å utvikle seg. Det motsatte er

stakkarsliggjøring – og det er det ingen som liker, aller minst mottakerne. Dette har jeg vært opptatt av helt siden niende klasse da jeg kjempet for karakterer i skolene. Vi skal hjelpe de som trenger det, men også forvente å få noe igjen. De som ikke har ressurser skal hjelpes i gang med å lære å skrive og regne – en god skole er den beste sosialpolitikken.

- Når det gjelder spørsmålet om privat eller offentlig skole er jeg helt klar: Skolen skal i all hovedsak være offentlig. Likevel skal man være åpen for valgfrihet. Utdanning er en kjerneoppgave for det offentlig. Det samme gjelder for sykehusene. Men her er det viktig at man bruker de ressursene man har. Der de private kan hjelpe til med å få ned kostene må de kunne brukes – og det offentlig skal betale. Et slikt samarbeid har fungert flott når det gjelder barnehagene. Vi vil fortsette med et slikt samarbeidssystem, men utbytte skal ikke tas ut. Samtidig er kvalitetssikringen absolutt satt i høysetet.

FORSKJELLEN PÅ HØYRE OG VENSTRE

- Høyres mening er at samfunnet består av enkeltmennesker – familier, bedrifter og frivillige. Det offentlige skal hjelpe

til med det enkeltmennesket ikke kan greie selv – bistå med hjelp og støtte. Venstresiden ser mer på det offentlig som løsningen. Det vil si at mer skal inn til staten som så fordeler til folket i tråd med politikernes synspunkter. Jeg mener at samfunnet må bygges ned fra og opp med enkeltmennesket i sentrum.

- Vi er tilhengere av å gi rom for kreativitet og initiativ – slik at de kan lykkes innenfor et greit og gjennomslagskraftig system. Fordelingspolitikken fungerer – det er små forskjeller i Norge. Rammene vi har fremmer et vekstkraftig samfunn. De landene rundt om i verden som ikke fungerer har ikke disse rammene – da blir det ofte kaos.

SØRLANDSENTUSIAST

- Jeg er svært opptatt av Sørlandet og engasjerer meg mer og mer i landsdelen. Vi har et vekstkraftig næringsliv, og noe av det jeg brenner for er å styrke denne veksten ved å få mer hjelp fra staten. Dette gjelder ikke minst til veiutbygging, men også til å styrke universitetet. Vi trenger en skikkelig flyplass og sterkere sykehus.

- Jeg brenner også for kulturen på Sørlandet. Vi har fått en del flotte kulturbygg, og de må fylles med mer innhold. Vi må jobbe bevisst og intenst med rekrutteringen inne kultur. Dyrke de talentene som dukker opp og foredle dem. Her mener jeg at vi må få til et samarbeide mellom de forskjellige kulturinstitusjonene.

Harald Furre

Norsk. Født i 1964. Gift. 3 barn i alderen 16-20.

Utdanning: Siviløkonom. Bedriftsøkonomisk institutt. Spesialisering: Internasjonal bedriftsledelse.

Spesialkurs i EF-rett.

”Strategy in action”, London Business School.

Strategy perspectives in Nonprofit Management, Harvard Business School.

Engasjement: Styreleder i Norsk Evalueringsforening * Nestleder i Varodd AS * Styreformann i Ordkraft * Styremedlem i Oxford Research AS * Medlem av ”European Forum for Clusters in Emerging Industries” oppnevnt av Europakommisjonen * Styremedlem i stiftelsen ”Livsglede for eldre”.

ELDRE TÅLER MINDRE ALKOHOL

Artikkelforfatteren, Terje Knutheim, er psykologspesialist, ansatt ved Ko-Rus – sør, Borgestadklinikken. Han har skrevet artikler, holdt foredrag og samarbeidet med kommuner om eldre og bruk av rusmidler

Eldre drikker mer alkohol enn tidligere. Det er nylig publisert en artikkel som sier at 50-årige kvinner drikker mer enn sine medsøstre i 30-årene. Den sier også at det er en markert økning av alkoholbruk for kvinner og menn over 60.

Eldre i dag har god råd, reiser ofte mye, har generelt god helse og opplever at alkohol er en del av å leve det gode liv. Det sørgelig er at alkoholen også har en annen side – det fører for en del til helseproblemer og for noen til en mer problematisk alkoholavhengighet som både går ut over den enkelte og de nærmeste. Hovedfokuset på eldre og alkoholbruk bør være på de som får helseproblemer som følge av alkoholbruk. For disse vil ikke alkoholen lenger være en del av det gode liv.

Mange eldre er ikke oppmerksomme på at aldringsprosessen også fører til at de tåler mindre alkohol og får høyere promille om de drikker som tidligere. Dette gjelder både kvinner og menn, men kvinner blir ekstra sårbare siden de tåler mindre alkohol enn menn. I tillegg til dette svekkes kroppen og er mer sårbar enn tidligere for påvirkning av alkohol.

Mange eldre er brukere av ulike typ-

er medisiner for eksempel for å regulere blodtrykket, for andre kroppslige plager, søvnvaner og nervøse plager. Ved de fleste av disse medisinene vil alkohol samvirke enten ved å forsterke eller svekke medisinenes virkning. En uheldig kombinasjon av medisiner og alkohol kan også framskynde at personen utvikler en avhengighet. Fastlegen har en viktig rolle her med å snakke med pasientene om dette og ære med å skape en bevisstgjøring.

Medieoppslag kan gi inntrykk av at moderat alkoholbruk er godt både for hjerte, hukommelse og mye mer. Dessverre viser gjennomgang av denne forskningen at det i beste fall dreier seg opp svært små positive effekter ved moderat drikking. På den annen side er det åpenbart at alkohol kan virke negativt inn på sykdomsutviklingen ved hele 60 lidelser, som eksempelvis brystkreft, hjerteproblemer, hukommelsesvikt

og demens.

Vårt generelle råd er at eldre ikke bør drikke mer enn 7 enheter i uka om du er over 65 år. Eldre også bør ha 3-4 «hvite»(alkoholfrie) dager pr uke, En bør imidlertid være oppmerksom på de store individuelle forskjeller blant eldre både i alder, hva de tåler og sin fysiske helse. Det viktige er at den eldre selv vurderer sitt forbruk og konsulterer lege om hvordan alkohol samvirker i forhold til de sykdommer de har og den medisin de bruker.

For oss som arbeider med rusproblematikk er det et håp at kunnskapen om alkoholens virkninger i forhold til eldre når ut slik at eldre får et mer bevisst forhold til sin drikking, at de unngår helseskader eller «glir inn» i avhengighet og at de i edru tilstand kan kose seg med sine barnebarn og leve det gode liv.

ER DU BEKYMRET FOR EN ANNENS RUS/ DRIKKING?

Leter du etter gjemte flasker o.l.?
Skammer du deg over situasjonen?
Tar du på deg ansvar som ikke er ditt?
Føler du at ingen forstår problemene dine?

Du er ikke alene, men en av oss.
Vi var også ensomme og ulykkelige.
Bekymringer løser ikke morgendagens problemer - de tar bare bort kraften fra dagen idag.

AL-ANON FAMILIEGRUPPER

et felleskap for familie og venner av alkoholikere/ rusavhengige
et globalt nettverk, et åndelig program som ikke er bundet til verken religion eller politikk

Lahelle skole, Østerveien 18, Kristiansand, mandager kl. 19:30

905 81 822 (17-22)

www.al-anon.no

7 frø

Den ensomme oppsøker gjerne stillheter å gråte i.

Den største ulempen for eneboere er manglende kritikk.

Vi kan tenke oss at alt rundt oss og i oss er forgjengelig. Ville ikke likegyldigheten da kunne score stort?

Å være samvittighetsløs vil jeg karakterisere som et helvete. Eller med andre ord: som å miste livet.

Han var husmannsplassens yngste, far. Av den grunn ble vi dessverre bygutter, vi sønnene.

Ikke utopisk å tro at troen kan løfte fjell. Man vet om fjell som løftes av langt mindre.

Jeg trøster meg til hver ny soloppgang. Det betrakter jeg som en god begynnelse.

I fritidshuset

Skjæra og bokfinken er faste gjester. De flyr like hen til det hjemmesnekrede matbrettet. Utenom dem er det bare små traktorer på veiene. Det er sjelden et menneskeansikt å se. Er jeg riktig heldig kan jeg høre lydene fra en og annen ravn og noen kanadagjess, ja, noen ganger en sulten spissmus. Når jeg en gang dør, vil jeg sette meg i ei fjellbjørk og hviske til vindene om det ensomme livet. Kanskje hvisker de videre til noen?..

Jeg tilstår?

Jeg tilstår gjerne at selv ikke måneskinnet kan gjøre meg ung igjen.

Når jeg?

Når jeg bare har vært en kort tid hjemmefra, da er det som lysten til å lovprise tilværelsen vokser.

Så stille?

Så stille som rådyret kan være utenfor et forlatt hus, så stille er tankene mine når de søker minnene fra en tid jeg helst vil glemme.

Det er sjelden?

Det er sjelden tydelige spor i ansiktene våre når vi ikke er vennlige. Er det fordi det ikke går noe tog mer?

Åsmund Olav Undhjem

Ensom,
men aldri alene,
midt i en vrimmel av mennesker.
Lys og lyder.
Sakte integrert i storbyens gleder.
Søker desperat, etter et blikk som varer.
Et blikk som lengter,
etter en sjel som kjenner ensomheten
og følelsen av å bli vraket.
Dumpet og forlatt på ukjent sted
uten spor etter fortid,
og uten fornemmelse av fremtid.
Frosset i nåtid i våkent koma,
uten muligheter til bevegelse.
Venter på at noen kan vekke meg
og finne livsgleden
som forsvant.

Fanget

En ramme rundt et øyeblikk.
Et fryst motiv som viser sannheten.
Og fanger blikket, følelsen av nuet,
og forteller alt som ikke sies med ord.
Dyrebare minner.
Kantene har gulnet,
og viser en rask oversikt over et liv.
De har vært rett foran deg hele tiden.
De ekte motivene.
Sanne inntrykk.
Fanget på film for alltid

Begge dikt av Hanne Einang

MATBLOGG: Olav Birkeland, bosatt i Mandal, men opprinnelig fra Kristiansand, er en av landets absolutt mest leste matbloggere, hobbykokken.no. Han skriver eksklusivt for Klar.

Så enkelt lager du din egen pasta

Å lage pasta selv er ikke så vanskelig som mange tror. Du trenger nesten ikke noe utstyr, og du kan bestemme både smak og tykkelse helt selv.

Ved hjelp av noe så enkelt som forholdstall kan du lage din helt egne pastaoppskrift som både du og gjestene dine kommer til å elske.

Det er viktig å huske at disse forholdstallene gjelder i forhold til vekt og at et egg i snitt veier 60 gram, hvor 20 gram er eggeplomme og 40 gram er eggehvite. Noen oppskrifter bruker både hele egg og eggeplommer og da regner man altså at tre eggeplommer veier det samme som et egg.

Selv bruker jeg en enkel huskeregel når jeg skal lage pasta:

100 g hvetemel skal ha ett egg.

Beregn 100 g hvetemel per person som hovedrett.

Bestem tykkelse og form selv

Det er ikke slik at fersk pasta til en hver tid er det som er best egnet, der er italienerne helt tydelige: alt til sitt bruk. Men, som med alt annet man lager fra bunnen av finnes det mange fordeler med å lage pasta selv fra bunnen:

Du har full kontroll på innholdet.

Nå er ikke pasta en type mat som er plaget med en masse tilsetningsstoffer generelt, men pasta smaker forskjellig både ut ifra hva slags mel man bruker og ikke minst forholdet mellom eggehviter og eggeplommer. Hvis du vil lage fylt pasta som tortellini og ravioli må du lære deg å lage din egen pasta.

Du kan selv bestemme tykkelsen og lengden på pastaen. Dette er spesielt greit når du skal lage for eksempel lasagne.

Pasta i en fei

En oppskrift til tre personer kan altså se slik ut:

300 g mel (hvetemel eller tipo 00 durum-hvete)

3 egg

3/5 ts salt

1,5 ts olivenolje

Puristene lager pastaen sin for hånd, men i en travel hverdag pleier jeg bare å ta den i kjøkkenmaskinen eller foodprosessoren. Da har du alle ingrediensene opp i bollen og blander dem sammen til du har en jevn og fast pastadeig. Jeg pleier å elte den litt for hånd også, så blir glutenbindingene i deigen ekstra sterke og du får en mer elastisk deig.

Deretter pakker jeg pastaen inn i plast og lar den hvile i kjøleskapet i minst en time. Dette for at glutenet i melet skal få tid til å binde seg sammen men væsken (eggene) i deigen og du får en mer smidig og elastisk pasta.

Da er det på tide å kjevle ut deigen. Dette kan du selvsagt gjøre med en kjevle, men hvis du blir bitt av pasta-basillen anbefaler jeg å kjøpe din egen pastamaskin eller pasta-innsats til kjøkkenmaskinen.

Jeg tar her utgangspunkt i fremgangsmåte ved bruk av pastamaskin:

1. Del pastadeigen i fire like store biter og finn fram mel – masse mel. Bruk den tykkeste innstillingen på pastamaskinen (som regel nummer 1) og kjør pastadeig gjennom en gang - bruk rikelig med mel slik at pastaen ikke klister seg fast i maskinen.

2. Brett pasta i to og kjør den gjennom igjen – dette gjør du et par ganger til du har får jevne pastaplater. Platene er nå altfor tykke, så da begynner prosessen med å få dem i ønsket tykkelse.

3. Kjør pastaen gjennom pastamaskinen flere ganger men du hele tiden justerer hjulet på pastamaskinen til å gjøre pastaplatene en grad tynnere for hver gang.

Hvis du skal lage for eksempel tagliatelle eller lasagne-plater pleier jeg å bruke tykkelse 5 eller 6. For å kutte passende strimler til tagliatelle bretter du de lange pastaplatene i lag og kutter dem i ønsket tykkelse.

4. Kok opp rikelig med vann og bruk 1 ts salt pr liter vann. Fersk pasta blir veldig fort ferdig (al dente), så etter bare et par minutter er den klar til servering.

Sil fra vannet og bruk den som vanlig tørket pasta. En rask og kjempegod pastarett får du ved å blande inn et par spiseskjeer med din favoritt-pesto og drysse over med revet parmesan og eventuelt litt pinjekjerner.

Pasta alfredo (4 personer)

400 g «luksuspasta» kokt al dente 2-3 minutter
50 g smør
1 dl fløte
75 g finrevet parmesanost
½ finrevet hvitløksfedd
evt. flatpersillle

Kok pasta til den er al dente - mør med tyggemotstand
Smelt smør i en liten gryte og kok opp fløte. Tilsett finrevet hvitløk og revet parmesan og bland godt sammen.
Tilsett i pasta, rør godt rundt og server.

Redaktøren av gatemagasinet, Oddmund Harsvik vil med tiden komme med en bok fra Roffens tid som sjømann. Men før boken blir utgitt, vil vi noen nummer fremover komme med biter fra hans tid om bord i Havmøy.

Førstereis VI

De hadde en siste tur innom Antverpen før Havmøy gikk inn i den nye charten. Her møtte Roffen den svenske uteseileren Kalle Blank for første gang. Han satt på Tromsø bar sammen med en hel gjeng fra Havmøy, da han ble vår en svensk sjømann som høyt stemte i med Evert Thaubes "Flickan i Havanna". Han skålte underveis. Etter sangen kosepratet han med en liten dverggris han hadde i bånd ved siden av seg.

Nysgjerrige Roffen gikk bort for å se på grisen. – Er den gammel, spurte han?

Jag vet inte, jag kjøpte den på Oslo Bar i går. I dag har jag kjøpt diamant til honom, flirte han, og viste Roffen en rimelig svær diamant som grisen hadde fått pearcet i øret.

Roffen ble kompis med Kalle Blank denne kvelden, og de møttes igjen flere ganger i løpet av Roffens 10-12 årige karriere som sjømann. Kalle Blank var for tiden uten hyre. Men det var ikke noe problem, mente han. Han hadde penger nok etter mange år til sjøs.

Jag har penger på bok, ock en hytte hemma i Sverige, hvis jag en gong skulle finna at pansjonera mig. Kalle seilte på internasjonale skip. På amerikanske, Panama, svenske, norske. Ja, alle som

hadde noenlunde gode hyrer. Og han seilte alt fra matros til kaptein.

Siste gang Roffen så Kalle Blank, var da de seks år senere gikk på land sammen i New Orleans. Kalle skulle da ha en siste båt før han pensjonerte sig og dro hjem til Sverige for första gang siden startet. Det var imidlertid blitt vanskeligere å få hyre. Roffen fikk til slutt en Faernley&Eger båt, og det var siste gang han så hedersmannen Kalle Blank. Men han hørte senere at han aldri kom seg hjem til hytten sin i Sverige. Han døde ute i den vide verden som hadde vært hans hjem det meste av hans liv.

De to siste turen på Europa-USA turene, hadde Roffen sikret seg alkohol ved å kjøpe den danske tømmermannens kvote med øl (kun offiserer og underoffiserer fikk kjøpt alkohol om bord), en kasse i uka. Tømmer´n betalte tre dollar i slappen (skipets butikk) og solgte videre til Roffen for fem dollar. 35 kroner for en kasse øl virker lite, men ganger fire ble det 140 kr per måned av en hyre på kr 720. Roffen vurderte sterkt å bryte avtalen, men han var blitt avhengig av denne ølkasse i uka, og visste ikke hvordan han skulle skaffe seg den rimeligere. Da de ankom Le Havre for å gå inn i den nye charten, bestemte han seg likevel for å bryte handelsavtalen med tømmermann.

Han vurderte det dit at nå skulle de til fattige land, og da var det sikkert mulig å skaffe seg alkohol mye billigere.

Og denne tankegangen fant han var gjengs om bord. Nå var snakket på gang om det som Roffen senere kalte den norske sjømanns "vanære og avmakt":

Den fineste havna å komme til, var der hvor folk var så fattige at den norske sjømann kunne knulle og drikke hele døgnet for en kartong sigaretter.

I Le Havre fikk kaptein Nils en konkurranse om sitt ansvarsområde som han slett ikke likte. En ung franskmann representerte den franske charteren cargo capten. Han skulle stå ansvarlig for sikring av all last, både til sjøs og under lasting og lossing. Skutas kaptein ville ha det på sin måte, og forsøkte hele tiden å overprøver lasteoffiserens bestemmelser. Når han ikke fikk det som han ville, brølte han på sine norske underordnede. Som vanlig var det overstyrmann og andrestyrmann som fikk gjennomgå mest.

Til slutt var det så ille, at charterens representant ikke ville spise i salongen sammen med maskinsjefen og kapteinen lenger, men forflyttet seg til offisermessaa.

Første havn var Martinique, en tidligere dansk koloni, hvor faktisk mange av innbyggerne fremdeles snakket dansk. På den nærmest sjappa var det kun en dame, les prostituert. Hun var svær, svettet enormt og stinket hvitløk. I tillegg var hun svært billig. Æn, dollar skulle hun ha per snute. Og de var seks fra Havmøy.

Etter loddtrekning ble 1.maskinisten førstemann. Deretter var messegutten, så Roffen.

Roffen hadde ikke éndollarsedler, bare en femdollar. Den prostituerte foreslo at han kunne få de to dollarne som de før ham hadde betalt og deretter bruke opp de tre resterende. Etter å ha vært nærheten av den stakkars dame, kjent lukten av svette og hvitløk, trakk han seg fra hele prosjektet. Han fikk tilbake femdollarseddelen og skyndte seg ut.

Roffen klarte ikke lukten av hvitløk resten av livet. Det ble en melkerute nedover Karibien, Mellom- og Sør-Amerika. Noen timer i

sjøen og flere døgn under land. Roffen var minus på boka fordi han hadde tatt ut forskudd. Han løste det hele ved å hamstre sigarettkartongen til fem-seks kroner kartongen i slappen. I Acapulco fikk han omsatt denne i bytte mot en time sammen med en av kvinnene i en storfamilie. Roffen var i ferd med å miste de illusjonene han eventuelle måtte hatt. Men noe våknet i ham under oppholdet i El Salvadore.

Thazin og Roffen satt på en av de nærmeste sjappene. De drakk øl og vurderte omgivelsene. Byen var som tatt ut av en cowboyfilm. Rønner langs en myr av en gate. Folk gikk på plankefortauer. Det var få biler å se, mest esler som trampet foran kjerrer. Kikket de opp mot åssiden, så de flotte slottslignede hus, innesperret bak piggetråd, slik at fattigfolket ikke skulle trenge inn.

Mens de to vennene satt og diskuterte de store forskjellene, kjente plutselig Roffen av noen fiklet med buksesmekken hans. Han rykket bakover og fikk se en gutt og en jente, knappe 10 år gamle, sitte under bordet.

Socky-socky 50-cent, spurte gutten?

Roffen kjente et raseri han aldri hadde kjent før. I voksen alder innså han at raseriet var frustrasjon over maktesløsheten han kjente. Han føyet gutten og jenta av gårde. Men innså at det var situasjonen han var rasende over, ikke barna.

De drakk ut ølet og spaserte oppover plankefortauene. Her fikk de se foreldre sminke og kle opp sine døtre, fra 13-til 20 år, for å gjøre dem attraktive for de norske herresjøfolkene som var i byen med sin rikdom.

Dette var kremen over alle steder for en norsk sjømann. Dess fattigere innbyggerne var, dess mer fyll og hor kunne en fattig sjømann bedrive. Det var slik de så det, og det var slik de ville ha det.

Fattigdom skaper menneskeforakt og selvforakt.

Fra og med denne dagen og i mange år fremover, kalte Roffen seg kommunist. Han sammenlignet villaene langs

åssiden med skuren og det som foregikk i fattigkvarterene. Han hørte farens stemme som misjonerende fortalte om rikfolks utbytting av fattige. Og slik han forsto det han hadde lest i boken Mannen Karl Marx , måtte kommunismen være redningen.

Roffen kalte seg kommunist, men innså senere at han forvekslet kommunisme med humanisme.

Det den unge sjømannen følte av øyeblikkets skam, ble imidlertid skylt bort av billig alkohol. Han ble en del av ukulturen. For å kunne ha råd til å feste og hore, måtte han putte sine fordommer mot det dypt ned i sitt innerste. Men når bakrusen slet, dukket en forsterket skamfølelse over egen dobbelmoral fram.

Da ble smørerens råd på julaften, da han våknet opp fyllesyk i senga etter å ha sviktet overstyrmannen opp, bra å ty til: Ta deg en dram, Roffen!

Det hendte de hadde et døgn eller to i sjøen. Og timene på utkikk på bakken, ble balsam for jungmannen. En flaske brus, blandet ut med vodka eller rom, skapte stemning for tanker og drømmer. Fremme på bakken i den svarte, mørke natta, kunne han drømme. Han skimtet delfinene som svømte langs skipsside. Han talte stjerner på den klare himmelen over det karibiske hav. Og han dagdrømte om aksept, ikke bare av bekjente eller berømtheter. Nei! I disse timene ble han beundret av konger og statsmenn, av keisere og guddommeligheter. De vakreste kvinnen ropte lengtende hans navn.

I disse timene, akkurat passe opphøyet av alkoholens stimulans, var Roffen den viktigste personen på jorden.

Det ble mange barer, og mange av de "beste havnene i verden". Sør- og Mellom-Amerika var fattige land, og spesielt fattige var menneskene som levde langs havneområdene. De rike fant seg alltid på en ås, en høyde å bygge sine slott på, skjernet bak trygghet av piggetråd.

Deres siste havn i Sør-Amerika, ble Voctoria i Brasil. Her opplevde Roffen spesielt horenes lojalitet til den sjømannen som hadde brukt penger på ham. De vek ikke fra hans side før skuta la fra havn.

Kanskje følte de seg forpliktet, kjøpt og betalt? Eller var det oppriktig takknemmelighet?

På turen opp til San Francisco. Siste havn før retur til Le Havre, fikk overstyrmannen nok å gjøre. 23 av mannskapet og offiserene hadde fått veneriske sykdommer. To var smittet av syfilis, 21 av gonoré. Hver morgen klokken 08, etter styrmannen brovakt, sto vi 23 utenfor kontordøren hans for å få hver sin sprøyte med penicillin.

Ved ankomst San Francisco måtte de samme 23 stille seg i kø utenfor Salongen, der emigrasjonsleger og sikkerhetsfolk satt og sjekket identitet og sykehistorie for at det ikke skulle bli brakt illegale immigranter eller smitte inn i landet. På godt norsk het denne sjekken for kuksjå.

Roffen og de andre, måtte en etter en frem til kontorpulten. Der fikk de beskjed og å "melke". Legene ville se om der kom utflod ut av urinrøret. Viste det seg at han var frisk, fikk en utskrevet det vanlige landgangspasset som gav sjømannen anledning til å oppholde seg i staten/landet i tre uker.

I denne køen sto også 1.maskinisten, som forøvrig var gift med salongjenta. Hans kone serverte emigrasjonsfolkene kaffe og kaker under hele seansen, også mens sjøfolkene sto og viste frem stoltheten sin.

En matros fra Kristiansund og 2. kokken var de eneste som ennå ikke var friske. De fikk anledning til å komme på land for å oppsøke lege, men ellers måtte de holde seg om bord under landligget. Dette problemet løste de imidlertid ved å låne en av vakthavende sitt pass. Det eneste de måtte passe på, var i lære navnet på han passet var utstedt til, hans fødselsdato og foreldrenes navn, i tilfelle de ble bedt om å vise legitimasjon.

Neste nummer avsluttes historien om Roffens liv som førstereis.

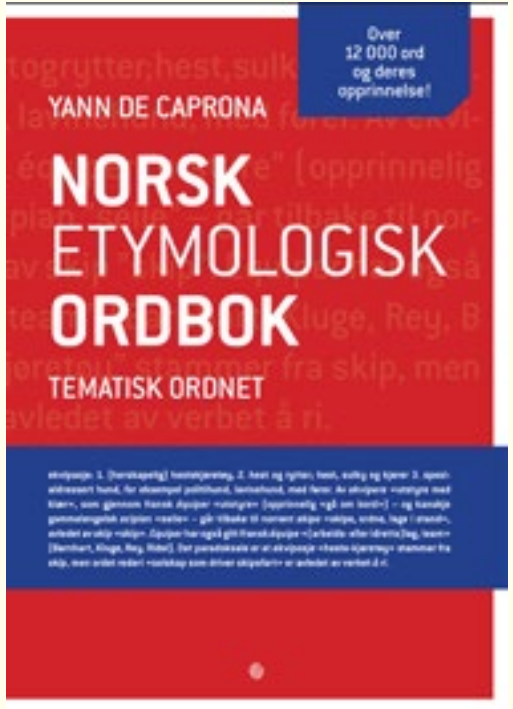
Fortsettelse neste nummer

SOLIDE SAKER

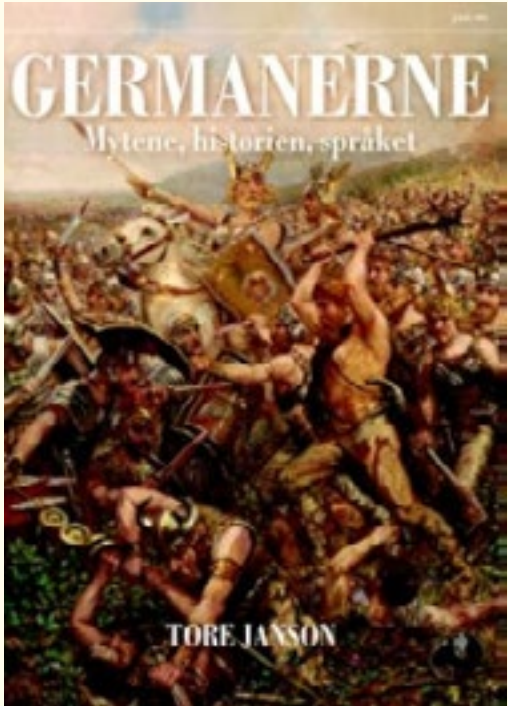
Bladets tema er solidaritet. Ordet solidaritet er politisk. Ordet er internasjonalt. Ordet er historisk. Litteraturen er spekket med solidariske tanker og usolidariske handlinger. Jeg har gått til ordets opprinnelse. Kjære leser, vær solidarisk med en som har rotet seg inn i rekken av ord og deres betydning.

Av Fred Uno Ljosland Huvenes
Artikkelforfatteren er litteraturviter

Jeg slo opp i Norsk etymologisk ordbok (2013) av Yann de Caprona. Der står «solidaritet» under termen: Solid: sterk, massiv, rikelig, kraftig; holdbar; pålelitelig: grundig. Av latin solidus «fast, tett, massiv», som også har gitt låneordene soliditet, solidarisk og solidaritet, og navnet på den romerske mynten solidus, og derav den franske mynten sou. (s.161). I følge Store norske leksikon på nett, snl.no, har de franske sølvmyntene sou og italienske soldo vært forbilder den germanske skillig. Vi kjenner de igjen i den tyske Schilling og den britiske Shilling. Dette legger grunnen for en artikkel om formidling av historie og historieskriving på ulike måter. Snu ikke på skillingen. Invester i ord.

Yann de Caprona
Norsk etymologisk ordbok
Kagge forlag
Yann de Caprona snakker flere språk flytende, blant annet latin, nygresk og norsk. Caprona er det du kan kalle over middels interessert i språk. I Norsk etymologisk ordbok har han ordnet ord og deres opprinnelse tematisk. Forfatteren tar for seg 57 temaer og beskriver alt fra fuglenavn, til farger, mat, musikk, idrett, religion, økonomi, matematikk og psykologi. Du finner 12 000 ord i denne mursteinen på nærmere 2000 sider. Boken er et must for deg som digger språk og lurar på ordets opprinnelse og betydning. Han viser oss veien fra indoeuropeisk til det germanske til det norrøne til det norske. En litt annerledes historiellesning.

Tore Janson
Germanerne – Mytene, historien og språket
Pax forlag
Den svenske filologen Tore Janson har hatt stor suksess med sine populærvitenskapelige bøker. På norsk foreligger blant annet Latin. Kulturen, historien, språket (2004) og Språk og historie – en oppdagelsesreise (2009) I Germanerne presenterer han en rikelig framstilling av to tusen år i et populærvitenskapelig perspektiv. Han gir oss opprinnelsen til Germanerne. Germanerne har ikke bare positive assosiasjoner. Han dveler omkring hva Annen verdenskrig har gjort med begrepet germanerne. Han ser på språklige likheter og ulikheter mellom norsk, tysk, engelsk, fransk og latin.

Han forsøker blant annet å forklare

hvorfor ukedagene heter det de gjør i de ulike germanske landene. Han gir ingen god forklaring på hvorfor Saturday heter Lørdag. Lørdag er i følge Norsk etymologisk ordbok et særnordisk navn. Jeg tok et solid dykk i *Norrøn ordbok* og fant ordet *Laug*. Det betyr bad eller en varm badeplass hvor man kan vaske seg. Laugardagr er altså den store badedagen. Caprona bekrefter dette. Laug og varme kilder tar oss med til neste bok i bunken.

Thorvald Steen
Den lille hesten
Oktober forlag
Den lille hesten (2002) handler om Snorre Sturlasson sine siste fem dager. Snorre Sturlasson var islandsk høvding, historiker og skald. Han står bak *Den yngre Edda* og *Heimskringla*. Han som selv hadde diktet omkring kongers banehogg, ble selv drept, høsten 1241. Den store sagaskriveren endte sine dager på gården sin Reykholt på Island. Thorvald Steen skildrer en beretning om maktspill og kjærlighet. Han balanserer fint mellom historiske fakta og fargerik fiksjon.

Grete Brochmann og Knut Kjeldstadli
Innvandringen til Norge 900-2010
Pax forlag
I følge Snorre Sturlasson skal den norsk kongeætten ha stammet direkte fra Odin. Faghistorikere velger å se på denne framstillingen som en legitimering av kongens makt. Disse påstandene innleder *Innvandringen til Norge 900-2010* (2014). Sosiologen Grete Brochmann og historikeren Knut Kjeldstadli har skrevet boken. Boken syntetiserer og viderefører framstillingen i det Brageprisbelønte trebindsverket *Norsk innvandringshistorie* (2003). «Å vandre er å forandre» skriver forfatterne. Forandring fryder og det er en fryd å lese slik historieformidling. Første kapittel tar for seg innvandring

i middelalderen. Videre tar de for seg migrasjon til Norge i perioden fra 1500 til 1814. Fra og med da skal nasjonen bygges og ombygges gjennom to hundre år. Dette formidles med kløkt og ettbindsverket på nærmere 500 sider har blitt en lærerik bok. Den handler om å forstå nasjonen Norge og om de som har vært med å forme den slik den har blitt. På godt og vondt. Innledningsvis skriver de så treffende om dette: «Selv om det er nåtiden, eller snarere samtidshistorien, det handler om her, gir de lengre historiske linjer viktige perspektiver for forståelse av det som skjer nå». La oss se nærmere på to historiske skildringer fra norsk middelalderhistorie.

Tor Skeie
Alv Erlingsson – fortellingen om en adelsmanns undergang
Sparctacus forlag
Tore Skeie treffer blink i sine bøker om norsk middelalderhistorie. Boken *Alv Erlingsson* (2009) handler om adelsmannen som blir for grisk og straffes hardt for det. Han handler midt oppi et internasjonalt maktspill. Han som en gang var en av Norges mektigste menn, ender opp fredløs og henrettes offentlig i en liten svensk havneby, sommeren 1290. Tore Skeie har gravd fram en historisk skikkelse som man har hørt lite om. *Alv Erlingsson* finner du også som lydbok. Den er ypperlig innlest av Hauk Heyerdahl.

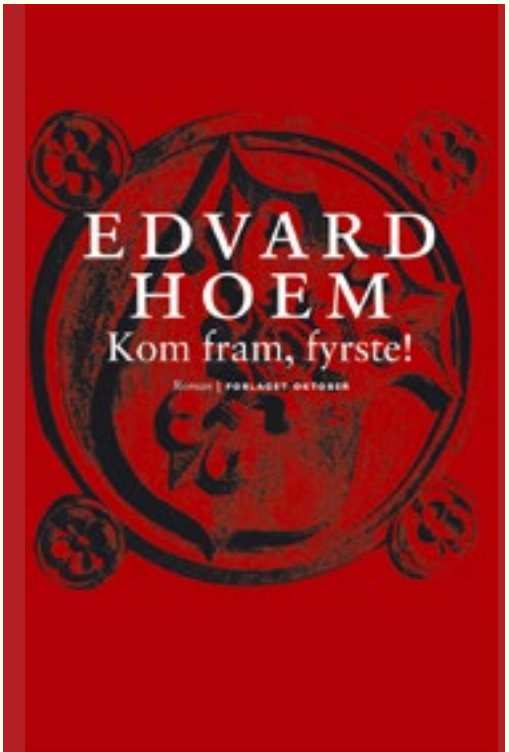

Tore Skeie
Jomfruen fra Norge
Sparctacus forlag
Jomfruen fra Norge (2012) er beretningen om ei jente på ett år. Hun blir giftet bort og blir det svake bindeleddet mellom makthaverne i Norge og Sverige på begynnelsen av 1300-tallet. Den handler også om kong Håkon 5. som ved et tidspunkt var Nordens mektigste mann. En spennende måte formidle historie på. Bøkene vil fenge for de som er glad i en god historie.

Peter Englund
Ufredsår
Cappelen Damm
Liker du det Tore Skeie skriver så anbefaler jeg å ta en titt på forfatterskapet til den svenske forfatteren og historikeren Peter Englund. Han har skrevet mye om Sveriges militære stormaktstid i perioden 1620 – 1720. En av bøkene som omhandler den tidsperioden er *Ufredsår* (2010). Den handler om Erik Dahlbergh. Han var greve, kunstner, kriger, arkitekt og embedsmann. Her skildres hans militære erfaringer fra Europa på 1600-tallet. Boken innleder hans trilogi om tredveårskrigen. Den er oversatt fra svensk av Alexander Leborg. Peter Englund er Svenska Akademiens faste sekretær. Siden 2009 har han kunngjort hvem som skal motta Nobels litteraturpris.

Edvard Hoem
Kom fram, fyrste
Oktober forlag
Fra en greve til en annen. *Kom fram, fyrste* (2004) er romanen om erkebiskopen Olav Engebretson. Vi blir med på hvordan han bygger opp sin makt som geistlig. Samtidig skildres hans fall som Norges siste erkebiskop. Ved reformasjonen i 1536 er hans fall endelig. Han blir stemplet svikefull mot landet. Med sin flukt ut av landet i 1537, blir kildene om han mer difus. Edvard Hoem dikter fritt et mulig endeligt for den maktglade

erkebiskopen. Geistlige, bønder og det dagligdagse i norsk historie finner du flere eksempler av i neste roman.

Dag Solstad
Det uoppløselige episke element i Telemark i perioden 1591-1896
Oktober forlag
Innledningsvis oppfordrer Dag Solstad oss til å lese boken langsomt. Jeg oppfordrer deg til å ta ham på ordet. Boken fortjener å bli lest langsomt og grundig. Ta gjerne en pause fra boken. Les en ny bolk. Boken er nemlig uten kapitler og avsnitt. Boken er et historisk dokument. Han tar for seg sin slekt fra Telemark. En av hans forfedre gjør en reise til Oslo i 1591. Dette er utgangspunktet for en roman som strekker seg fram til slutten av 1800-tallet. Boken passer for deg som liker norsk historie. Den passer for deg som ønsker å lese en god roman. Dag Solstad er vår fremste levende norske romanforfatter. Punktum.

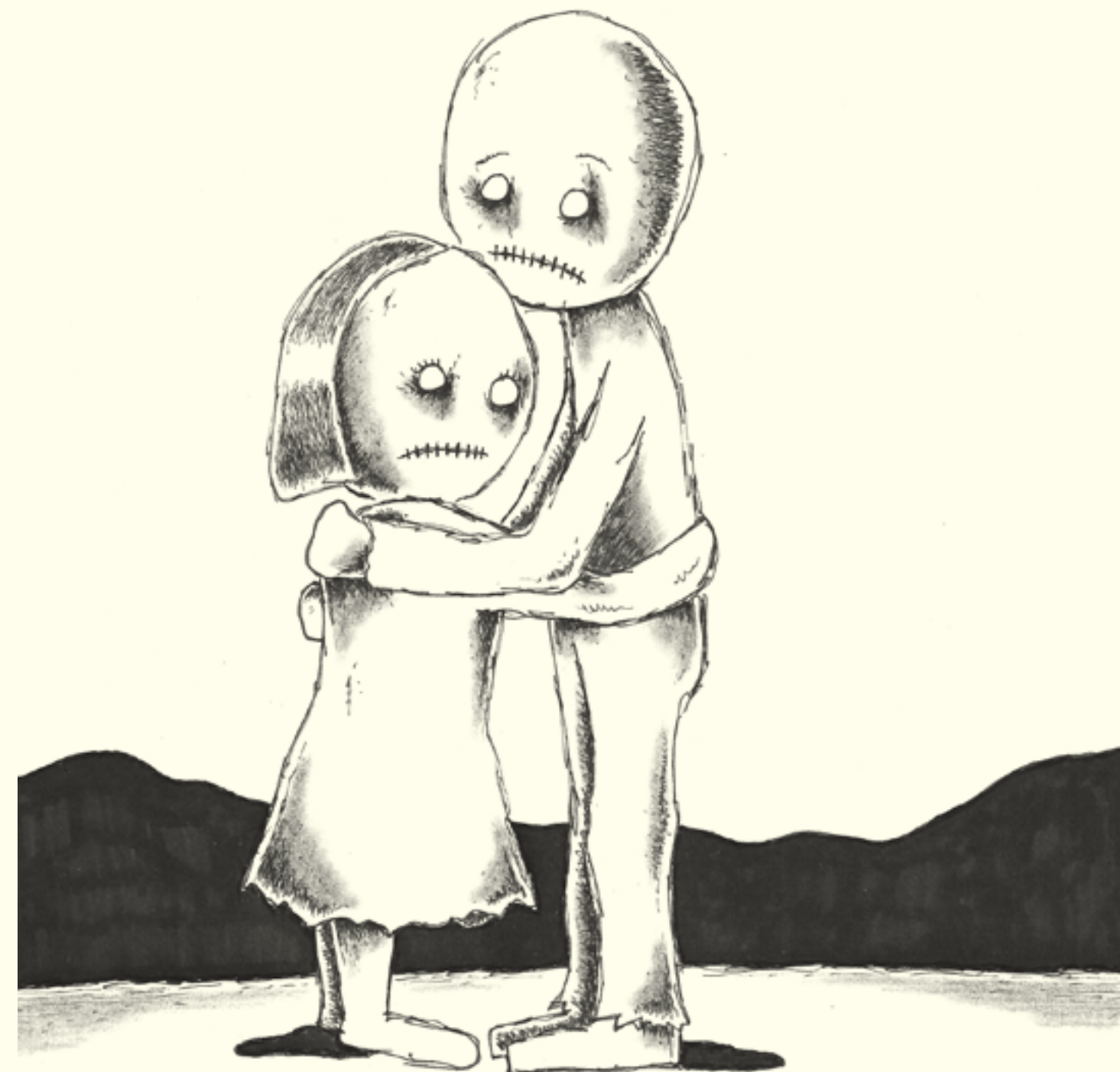

Har vi din oppmerksomhet?

Så bra! Innen markedsføring er oppmerksomhet en god start. Målet kan være alt fra salg av dine produkter til å endre folks holdninger til noe viktig. Slike ting jobber vi med.

Kan vi hjelpe deg med noe?

Gevir Kommunikasjon,
Industrigata 13, 4632 Kristiansand, tlf 38 12 39 00

JANNE
KARLSSON '14

JANNE KARLSSON

Det er med stolthet Klar melder at vi har fått knyttet til oss tegneserie-tegneren og illustratøren Janne Karlsson fra Linköping i Sverige. Han tegner for aviser og spesielle såkalte streetpapers over hele verden. Gatemagasinet Klar blir det første mediet hvor han publiseres i Norge.

VI STØTTER KLAR

KLAR TAKKER

Kristiansand Kommune som har bidratt siden oppstart.

Stormberg. Gatemagasinet Klars hovedsponsor for 2014

Lions Club Kristiansand for 20 000 kroner. LO Kristiansand & omegn for kr.10 000. Takk også til alle dere som har bidratt med alt fra kr. 100 til Kr.1000

Vi takker også T5 i Arendal for å ha tatt på seg distribusjonen av Gatemagasinet Klar i distriktet. Det gir målgruppene mulighet til å benytte seg av gatemagasinkonseptet også der. På samme måte takker vi Nav i Lyngdal og Frivillighetssentralen i Vennesla.

Takk til alle som har kjøpt støtteannonser

Takk til befolkningen som har synliggjort sin støtte til dette prosjektet.

Foreninger og lag som støtter oss gjennom frivillig hjelp og pengegaver.

Vi takker de som hittil har støttet oss gjennom "givertjenesten"

Det er også mulig å støtte oss gjennom å kjøpe Klar-effekter, kunst og bøker, enten gjennom nettbutikken www.klar.as eller direkte fra våre lokaler.

Alle som føler for å støtte oss økonomisk, kan sende et beløp til bankgiro:

Klar
Kronsprinsensgt 10
4610 Kristiansand
Kontonr. 3126 24 12604

Merk giroen med "Givertjeneste"

Forsidebilde: Tor Erik Schørder
Baksidebilde: Tor Erik Schrøder

Neste nummer har temaet "Konsekvenser".

Disse har bidratt til dette nummeret av Gatemagasinet Klar:

Oddmund Harsvik: Leder av Stiftelsen Klar. Administrativ leder, ansvarlig redaktør og journalist. Tlf: 380 28 433, mobnr. 411 27 153, oddmund@klar.as www.klar.as

Leif Strøm: Styremedlem stiftelsen Klar. Journalist, og medlem av redaksjonsstyret i KLAR Kristiansand.. Mobiltlf. 926 50 468, leif@klar.as

Natalia B. Harsvik
Distribusjonansvarlig, skribent, styremedlem i Stiftelsen Klar og medlem redaksjonsstyret; Mobiltelf:483 10 322. natalia@klar.as

Støtt Gatemagasinet Klar

Skann QR koden eller send:
DONER KLAR
Til: 2300

Og støtt oss med kr.: 40,- pr mnd.
Du kan avslutte når du ønsker det ved å sende:
DONER KLAR STOPP til 2300

Støtten går til

Dere kan støtte tiltaket Gatemagasinet Klar ved å bidra som fast giver av kr 40,- per måned ved å sende en sms med meldingen **DONER KLAR** til 2300. Vi er veldig takknemlige for støtten, som bidrar til at vi kan fortsette med å gi vanskeligstilte et ærlig arbeid.

Som støttespiller for KLAR vil du også få tilgang på rabatter og tilbud i flere av landets største og beste nettbutikker.

Arvid Bergstøl
Illustratør, skribent og spaltist, medlem av redaksjonsstyre.
Mobilnr: 928 69 479, tlf: 380 14 849 arviddesign@hotmail.com

Tor Erik Schrøder
Frilansfotograf, medlem redaksjonsstyret, mobilnr: 918 55 710, tor_erik@kengurufoto.com

07 Kristiansand
Trykkeri, Layout- og deskansvarlige

Andre bidragsytere:
Janne Karlson
Åsmund Olaf Unhjem
Olav Birkeland
Fred Uno Ljosland Huvenes
Hege Anita Aarvold
Hanne Einang

Gatemagasinet Klar er medlem av International Network of Street Papers (INSP)

PFU er et klageorgan oppnevnt av Norsk Presseforbund.

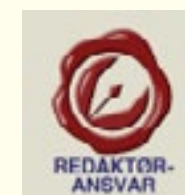
Organet som har medlemmer fra presseorganisasjonene og fra allmenheten, behandler klager mot pressen i pressetiske spørsmål (trykt presse, radio, fjernsyn og nettpublikasjoner).

Adresse: Rådhusgt.17
Pb. 46 Sentrum 0104 Oslo
Telefon: 22 40 50 40
Fax: 22 40 50 55
E-post: pfu@presse.no

ORD OG BILDER
ER MEKTIGE VÅPEN.
MISBRUK DEM IKKE!

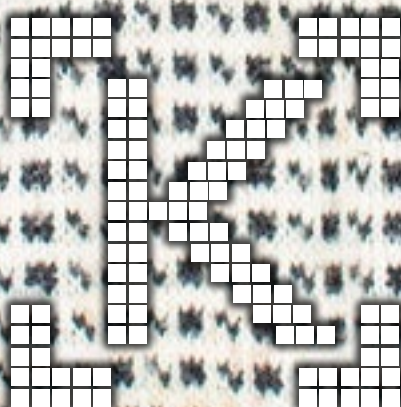

np

De som vil kjøpe støtteannonser kan kontakte oss via mobil 483 10 322, redaksjonen@klar.as

Klar-selger Shanti
Foto: Tor Erik Schrøder

GATEMAGASINET KLAR

Tilstedeværelse • Toleranse • Ydmykhet

Gatemagasinet KLAR koster 100,- Selger beholder halvparten.
Prisen er økt for å sikre fortsatt drift og for å gi lønnsøkning til selgerne.

Neste nummer har temaet
"Konsekvenser"